

LPKTS ir TS-LKD PKTF valdybų posėdžiuose

Lapkričio 17 dieną Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) patalpose įvyko LPKTS valdybos posėdis. Jame valdybos nuveiktus darbus aptarė LPKTS valdybos pirmininkas Edvardas Strončikas.

Jis informavo, kad Valstybės kontrolė patikrino, kaip vykdoma ir administruojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vyresnio amžiaus žmonių veiklos rėmimo programa. LPKTS projektas, administruojamas atsakingosios sekretorės Onutės Tamošaitienės, sulaukė puikių įvertinimų. O. Tamošaitienė valdybai pateikė išlaidų ataskaitą ir prašė viešinti projektą straipsniuose, lankstiniukuose, informacinėje medžiagoje, jei organizuojamas renginys remiamas iš šio projekto.

Apie Vyriausybės paramą LPKTS veiklai kalbėjo ir ataskaitą pateikė vadybininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė.

LPKTS valdybos pirmininko pavaduotojas Antanas Lukša sakė, kad Kauno rezistencijos ir tremties muziejaus pastatą norima prijungti prie magistralinio dujotiekio, bet šis klausimas dar bus svarstomas Kauno miesto savivaldybės kolegijos posėdyje.

Valdybos pirmininko pavaduotoja Jūratė Marcinkevičienė teigė, kad sklypo V.Putvinskio gatvėje detalus planas jau pasiekė paskutinę instanciją – juristus.

Edvardas Strončikas pasakojo kartu su LPKTS pirmininko pavaduotoju Gediminu Uogintu dalyvavęs Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surengtame „apskritojo stalo“ pasitarime dėl vyresnio amžiaus žmonių veiklos vizijos, o su Šilalės ir kitų filialų nariais dalyvavęs Seime surengtame tarptautiniame forume „Vieninga Europa – vieninga istorija“.

LPKTS pirmininkas dr. Povilas Jakučionis paragino filialų pirmininkus iki tarybos posėdžio pristatyti veiklos programą. Jis taip pat kvietė dirbančiuosius skirti du procentus gyventojų pajamų mokesčio Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai.

Posėdyje buvo patvirtinti Finansų komiteto siūlymai.

Nutarta apdovanoti LPKTS žymeniū „Už nuopelnus Lietuvai“ LPKTS Vil-

niaus filialo narę Ramutę Matuliauskienę (2-ojo laipsnio), Jonavos filialo narę Birutę Antanavičienę (3-iojo laipsnio), Alytaus filialo narius: Marytę Padegimienę (1-ojo laipsnio), Juozą Labutį (2-ojo), Sigitą Žėčių (3-iojo), Gediminą Marčiulionį (3-iojo) ir Zigmą Bartkų (3-iojo laipsnio).

LPKTS Klaipėdos apskrities koordinatorių Jurgis Endziulaitis papasakojo apie Klaipėdos apskrities filialų veiklą, apžvelgė jų atliekamus darbus ir problemas.

„Tremtinio“ redaktorė Jolita Navickienė informavo, kad dar yra filialų, nepateikusių medžiagos knygos „Laiko atodangos“ 2-ajai daliai ir ragino ją pristatyti iki tarybos posėdžio.

Valdybos pirmininkas papasakojo, kad jau planuojami LPKTS 25-mečio renginiai. Neseniai susirinkusi darbo grupė aptarė, kokią vaizdinę medžiagą – filmus, parodas, pristatymus – reikėtų parengti. LPKTS pirmininkas P. Jakučionis pasiūlė parodas rengti jau dabar ir eksponuoti LPKTS patalpose.

LPKTS Kauno filialo pirmininkas Juozas Savickas Etikos ir procedūrų komisijai perdavė surinktą informaciją dėl dviejų Kauno filialo narių nesutarimų.

LPKTS tarybos narė dr. Vanda Briedienė posėdžio dalyviams pradžiugino gauta farmacijos įmonės „New Nordic“ labdara – vitaminais.

Nutarta kitą LPKTS valdybos posėdį surengti gruodžio 15 dieną 9.30 valandą.

Tarybos posėdis numatytas gruodžio 15 dieną 11 valandą.

* * *

Tą pačią dieną įvyko ir Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos valdybos posėdis. Jame buvo aptarti rinkimų rezultatai. Apgailėstauta, kad mažai reitinguotas TS-LKD sąrašas. Pasveikinti į naują Seimą išrinkti posėdyje dalyvavę PKTF pirmininkė Vincė Vaidevutė Margevičienė ir prof. Arimantas Dumčius.

TS-LKD PKTF tarybos posėdis įvyks gruodžio 1 dieną 11 valandą.

„Tremtinio“ inf.

„Jokių revoliucijų nebus“

Šitaip galima apibūdinti naują mūsų šalies perspektyvą ateinantiems ketveriems metams. Juk tai žodžiai ne iš lubų išskaityti, tai citata iš naujai Prezidentės teikiamo kandidato į Ministro pirmininko postą Algirdo Butkevičiaus pristatymo kalbos, skaitytos Seime lapkričio 20 dieną.

Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė Seimui pateikė Algirdo Butkevičiaus kandidatūrą į Lietuvos Respublikos Ministro pirmininko pareigas. Ir pareiškė, kad formuoti XVI Vyriausybę siūlo būtent Socialdemokratų partijos vadovui, nes būtent ši partija gavo daugiausia mandatų Seime ir vienintelė sugebėjo suformuoti daugumą.

D.Grybauskaitė, teigdama, kad A.Butkevičius „vienintelis“ sugebėjo suformuoti daugumą, tarp eilučių tarsisako, kad tai galėjo padaryti Tėvynės sąjunga-Lietuvos krikščionys demokratai, bet nepadarė. Laiko deryboms buvo duota. Bet buvusieji valdantieji neatrado su kuo burtis į naują valdančiąją koaliciją...

Pristatydama A.Butkevičių Prezidentė buvo ir korektiška, ir, kaip visada, reikli.

„Su kandidatu į Ministro pirmininko postą teko dirbti asmeniškai. Man einant Finansų ministrės pareigas, A. Butkevičius pirmininkavo Seimo Biudžeto ir finansų komitetui. Neabejoju, kad šio politiko patirtis bus naudinga užtikrinant ekonominę ir finansinę šalies stabilumą. Būsimajam Ministrui pirmininkui teks suburti tokį ministrų kabinetą, kuris gebės veikti

skaidriai, kompetentingai ir dirbti ne atskirų interesų, o visų Lietuvos žmonių labui,“ – sakė D. Grybauskaitė.

Kaip tai pasiseks A. Butkevičiui, kuris yra ne tik būsimos centro kairės Vyriausybės pirmininkas, bet ir valdančiosios koalicijos lyderis, yra gana sudėtingas klausimas. Lapkričio 19 dieną TS-LKD frakcijos pranešime A.Kubilius aiškiai abejojo A. Butkevičiaus, kaip koalicijos lyderio, pozicija. Pasak A.Kubiliaus, jis nepasinaudojo galimybe sukurti koaliciją be teisiamos Darbo partijos, todėl atsako už Lietuvos kompromitavimą ir galimą Darbo partijos „juodosios buhalterijos“ bylos užgniauzimą.

„Lietuva turėjo galimybę būti valdoma koalicijos be teisiamos Darbo partijos, tačiau Algirdas Butkevičius su socialdemokratais prisiėmė visišką atsakomybę už atitinkamą Lietuvos kompromitavimą,“ – sakė A. Kubilius.

A. Butkevičius ir socialdemokratai dabar atsako už koaliciją, kurios vienas pirmųjų sprendimų buvo paskirti teisiamą asmenį į vieną aukščiausių valstybės – Seimo pirmojo vicepirmininko postų. „Tokios kompromitacijos Lietuvoje dar nėra buvę. Artimiausiu metu paaiškės, ar ši koalicija sudaroma tik tam, kad būtų užgniauzta „juodosios buhalterijos“ byla. Už tai visą atsakomybę taip pat turi prisiimti A. Butkevičius ir jo partija,“ – pažymėjo A. Kubilius.

Jei teisiamųjų Darbo partijos lyderių neliečiamybė ne-

bus atimta ir „juodosios buhalterijos“ byla bus užgniauzta, turėsime traktuoti, kad tikrasis šios koalicijos lyderis ir „premjer“ yra V. Uspasichas, o A. Butkevičius ir socialdemokratai reikalingi tik priedangai,“ – įsitikinęs premjeras.

Tačiau A. Butkevičius kol kas ramiai vykdo savo, kaip kandidato į Ministro pirmininko pareigas žingsnius ir bando Lietuvai įteigti visai kitą požiūrį į mūsų besiklostantį gyvenimą.

„Norėčiau pasakyti aiškiai, arba, kaip dabar įprasta sakyti, „pasiūsti žinią“ visoms visuomenės grupėms, pirmiausia, žinoma, darbo žmonėms, verslininkams, investuotojams, taip pat valstybės tarnautojams, visiems mūsų piliečiams – jokių revoliucijų nebus. Bus rimtas atsakingas darbas analizuojant, inventorizuojant vykdomus projektus, vertinant jų perspektyvas tęstinumo požiūriu. Galiu tvirtai pažadėti: vertinsime ne vadovaudamiesi primityviomis schemomis, pavyzdžiui, „kas pradėta ne mūsų, tas blogai“, o remdamiesi objektyviais profesionalumo, kompetencijos, dalykinio išnamo kriterijais,“ – tvirtino A. Butkevičius.

Taigi visos mūsų buvusiosios dešinėsios Vyriausybės ambicijos ne tik įveikti ekonominę krizę, bet paskatinti Lietuvą per energetinę nepriklausomybę užtikrinsiančius projektus ekonominiam augimui, bus stabdomos ir revizuojamos. Revoliucijų nebus.

(keliamo į 5 psl.)

Atimta žinojimo teisė mandatus į Seimą suteikė ir KGB rezervininkams

Šių metų rinkimai į 2012–2016 metų kadencijos Seimą turbūt į istoriją pateks kaip vieni labiausiai šiurkščiai įstatymus pažeidusieji, antidemokratiški ir daugiausia įstatymų pakeitimų pareikalavusieji rinkimai.

Bet papirkinėjimai rinkimuose – ne vieninteliai pažeidimai, lydėję šiuos rinkimus. Nežiūrint į tai, kad dešiniųjų valdančioji koalicija stengėsi visuomenei padaryti kuo prieinamesnę informaciją apie buvusius kagėbistus (tokius imtasi viešinti internete), vis tik ir šiuose rinkimuose išlindo kagėbyno yla. Pasirodo, rinkime atstovus į Seimą neturėdami galimybės žinoti apie jų sąmoningą bendradarbiavimą su KGB. Kaip ir anksčiau, kalbame apie KGB rezervininkus.

Nors Seimo rinkimų įstatymas numato, kad kiekvienas kandidatas į Seimo narius turi viešai paskelbti, jeigu ne pagal Lietuvos Respublikos užduotis yra sąmoningai bendradarbiavęs su kitų valstybių specialiosiomis tarnybomis, tai nurodyti savo anketoje bei rinkimų plakate, tačiau KGB rezervininkai pagal dabar galiojančius įstatymus to daryti neprivalo. Šiandien jau žinoma, kad tokio bendradarbiavimo fakto nėra nurodęs Darbo partijos keltas ir rinkimus Anykščių–Kupiškio rinkimų apygardoje laimėjęs KGB rezervo kapitonas Ričardas Sargūnas. Tai paaiškėjo po to, kai spalio 31 dieną į Vyriausiąją rinkimų komisiją oficialiai kreipėsi toje pačioje apygardoje kandidatavusio Jono Šimėno atstovas, prašydamas atidėti rinkimų rezul-

tatų tvirtinimą Anykščių–Kupiškio rinkimų apygardoje ir kreiptis į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą „dėl įrodymų apie R. Sargūno sąmoningą bendradarbiavimą su SSRS KGB pateikimo įstatymų numatyta tvarka“.

Vyriausiosios rinkimų komisijos atsakymas – neguodžiantis. VRK pirmininkas Zenonas Vaigauskas kreipėsi į Genocido centrą ir gavo generalinės direktorės Terešės Birutės Burauskaitės atsakymą, kuriame patvirtinama, jog „Lietuvos ypatingajame archyve saugomoje byloje (K-1, ap. 46, byla Nr. 2630) yra dokumentai, kad kandidatas į Seimo narius Anykščių–Kupiškio rinkimų apygardoje buvo KGB rezervo karininkas.

(keliamo į 5 psl.)

(atkelta iš 1 psl.)

Tuo įsitikini dalyvaudamas istorijos mokytojų, dėstančių Laisvės kovų istoriją, seminaruose. Reikia, kad moksleivių pilietinis patriotinis ugdymas būtų visose mokyklose ir taptų valstybės politikos reikalu. Tuo pačiu jis turi būti privalomas. Iki šiol to visuotinio privalomumo nėra, bet prie jo artėjama. Nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo LPKTS ir kitos Laisvės kovų dalyvių organizacijos siekė to visuotinio, ragino visas buvusias Vyriausybes ir pačios pagal išgales prisidėjo prie šio tautai ir valstybei nepaprastai svarbaus darbo.

Patriotinis jaunimo ugdymas tarpukario Lietuvoje neabejotinai buvo ne vien visuomeninis, bet ir visos valstybės politikos reikalas, ir dėl to efektyvus, gyvybingas per visą okupacijų laikotarpį. Gilus ir ilgalaikis poveikis išliko dėl to, kad ugdant jaunimą dalyvavo šeima, mokykla, Bažnyčia, kariuomenė ir daug visuomeninių organizacijų. Buvo sukurta aplinka, palanki jaunimo patriotiniam ugdymui. To be valstybės pastangų nepasieksi. Net iki šių dienų jaučiami tokio auklėjimo pėdsakai, persiduodantys iš kartos į kartą daugiausia per šeimos tradicijas. Tačiau vis daugiau juntama ir šių dienų mokyklos įtaka formuojant moksleivijos tautinę pilietinę savimonę, tik reikiamos palankios aplinkos dar labai stokojama.

Būtina sąmoningai formuoti istorijos politiką ir kurti pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymui palankią aplinką.

Iki šiol turėjome Seimo patvirtintą „Ilgalaikę pilietinio ir tautinio ugdymo programą“ 2006–2011 metams. Dabar pilietinio ir tautinio ugdymo programos finansuojamos per Europos socialinį fondą ir Lietuvos lėšomis per projektą „TAPK“ (Neformaliojo švietimo paslaugų rėmimo sistema savivaldybėse). Tiesą sakant, nežinau, ar gerai ji veikia.

Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) informuoja, jog jai pavaldžiame Lietuvos mokinių neformalaus švietimo centre yra sukurti du skyriai, kurių pagrindinės funkcijos siejasi su pilietiniu ir patriotiniu ugdymu. Tai Pilietinio ugdymo skyrius bei Turizmo ir etnokultūrinio ugdymo skyrius.

Dėl jaunimo pilietiškumo ir patriotiškumo ugdymo 2008 metais Krašto apsaugos ministerija (KAM), Kultūros ministerija (KM) ir Lietuvos

Valstybinė patriotinio ugdymo politika?

šalių sąjunga (LŠS) pasirašė bendradarbiavimo sutartį. Sutartyje atspindėtas platus trijų valstybės institucijų bendradarbiavimas ir valstybinis požiūris į šią svarbią problemą. Numatyta organizuoti kvalifikacinį mokymą mokytojams apie Krašto apsaugos sistemos darbą. Bendradarbiauti vertinant vadovėlius, mokymo priemones, metodinę literatūrą, skatinti mokytojus ir mokinius įsitraukti į LSS veiklą. Neturiu duomenų apie sutartyje išvardytų uždavinių vykdymą, tačiau pats faktas sveikintinas, rodantis, jog minėta aplinka kuriama. Yra daug moksleivių, studentų ir jaunimo organizacijų, dirbančių pilietinio ir tautinio ugdymo darbus, kai kurios iš jų – net labai efektyvūs ir sėkmingūs. Gaila, kad valstybė jas menkai remia arba ir visai neremia, lyg tai būtų tik entuziastų reikalas.

Pasipriešinimo okupacijoms dalyvių organizacijų atstovų Visuomeninė Taryba prie Seimo PORD Komisijos šių metų rugsėjo pabaigoje iš ŠMM gavo pažymą „Dėl Laisvės kovų istorijos mokymo bendrojo lavinimo mokyklose“. Pažymoje rašoma, kad siekiant išplėsti Laisvės kovų istorijos dėstymo galimybes 2011–2013 metų Bendruose ugdymo planuose numatytos integruotos istorijos ir pilietiškumo pagrindų pamokos (skiriant ne mažiau nei 18 valandų Laisvės kovų ir pasipriešinimo istorijos mokymui). Ugdymo plėtotės centras parengė rekomendacijas, patarimus, kaip integruoti Laisvės kovų istorijos mokymą į istorijos ir pilietiškumo ugdymo pamokas.

Vykdamas projektą „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų amžiaus mokiniams“ yra parengta privalomai pasirenkamo istorijos modulio programa „Lietuvos laisvės kovos 19–20 amžiuose.“ Vykdamas šį projektą 9–10 klasioms parengtos programos ir rekomendacijos. Laisvės kovų istorijai skirtą programą parengė Vidmantas Vitkauskas, Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius, istorijos mokytojas ekspertas.

Be to, pasipriešinimo istorijos svarbiausios temos išskiriamos valstybinio istorijos egzamino programoje. Čia atkreipiamas dėmesys į LLKS tarybos 1949 metų vasario 16 dienos Deklaraciją, partizanų vadus: Joną Zemaitį-

Vytautą, Adolfą Ramanauską-Vanagą, Juozą Lukšą-Daumantą, ir kitų vadų veiklą. 2011 metų kovo 17 dieną priimta Švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme numatomas privalomas mokymosi pasiekimų patikrinimas (egzaminas) mokiniams, baigiantiems pagrindinio ugdymo programą. Mokinių grupės Genocido aukų muziejų gali lankyti nemokamai.

Tai nors ne visai, bet arti tai, ko Laisvės kovų dalyvių organizacijos reikalavo iš ŠMM. Birželių, baigiantis praėjusiems mokslo metams, ŠMM paprašė mokyklas informuoti, kaip vykdoma programa „Lietuvos Laisvės kovos 19–20 amžiuose“. Atsakė tik apie 200 mokyklų, iš kurių 80 programa vykdoma. Pradžiai gal ir nebloga. Kauno miesto ir Rokiškio rajono merai pranešė, kad jų savivaldybėse visos mokyklos tą programą vykdo. Sektinas pavyzdys kitiems miestams ir rajonams.

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros (ŠMK) komitetas 2012 metais du kartus svarstė jaunimo patriotinio ugdymo bei Tremties ir rezistencijos muziejų veiklos problemas ir parengė du LGGRTC įstatymo pakeitimo projektus. Vienas jų jau svarstomas Seime. Įstatymo keitimo tikslas – išplėsti LGGRTC vykdomų programų nomenklatūrą, papildomai įrašant visuomeninių organizacijų (daugiausia LPKTS) įkurtų muziejų ir ekspozicijų veiklos koordinavimą, metodines ir materialines pagalbos teikimą bei koordinuojančių muziejų veiklą regioninių centrų nuoseklų steigimą – pradedant Druskininkais, vėliau gal Obeliai, Priekulė ir kai kurie kiti. Jei tik 2013 metų biudžete bus numatytos reikalingos lėšos, LGGRTC atliks esamos muziejų būklės analizę ir pateiks siūlymus dėl tokių centrų steigimo. Tokiu būdu kiekviename regione būtų lengviau pasiekiamas muziejus su informacija apie vietos Laisvės kovų ir okupantų represijų istoriją.

Vyriausybė vasarį buvo sudariusi darbo grupę dėl Tremties ir rezistencijos muziejų ir partizanų slėptuvių išsaugojimo pasiūlymams teikti. Darbo grupė savo pasiūlymus pateikė, Vyriausybė jiems pritarė ir įpareigojo kelti ministerijai ir įpareigojo parengti atitinkamas priemones. Kaip paprastai būna, vie-

nos iš jų tiesiog atrašė esą nieko negalinčios, kitos suprato valstybinę reikalo svarbą. Nuoširdžiausiai atsiliepė Generalinė miškų urėdija, įpareigojusi visas 42 urėdijas valstybiniuose miškuose esančias partizanų slėptuves padėti atstatyti, remontuoti, prižiūrėti, padaryti prie jų privažiavimus, parkavimo aikšteles, informavimo standus. Tą patį savo teritorijose turėtų daryti ir savivaldybės. Reikia tik noro.

Ūkio ministerijai pavesta susisteminti ir sukelti į internetines svetaines informaciją (sukuriant atskirą nuorodą „Laisvės kovotojų keliais“) apie Tremties ir rezistencijos muziejus ir jų programas, atkurtas slėptuves, istorines sodybas, jose vykstančius renginius. Tai labai svarbu ugdant visos visuomenės patriotiškumą.

Kultūros ministerija turi užtikrinti, kad vykdamas žemės judinimo darbus rezistencinių įvykių vietose, būtų privalomai vykdomi archeologiniai tyrimai. Atkurtos ir atkuriamos partizanų slėptuvės turi priklausyti juridinį statusą turinčioms institucijoms ar organizacijoms (dažniausiai muziejams). Tik jos gali inicijuoti naujų slėptuvių atkūrimą ir vykdyti nuolatinę jų priežiūrą.

Visa tai surašyta dokumentuose ir turėtų būti vykdoma. Tik neaišku, kas tą vykdymą prižiūrės. Seimo ŠMK komiteto posėdyje buvo pasiūlyta, kad kontroliuotų LPKTS. Gal pajuokauta?..

Kiekviename rajone turėtų būti atstatytos ir lankymui paruoštos nors 2–3 slėptuvės. Dėl slėptuvių buvo apklaustas savivaldybės ir miškų urėdijos. Trečdalis jų neatsiliepė. Kitos nurodė, kad jų teritorijoje yra 2–3 ar net 5 atstatytos slėptuvės, dar kitos – nė vienos, nors žinome, kad slėptuvių buvo kiekviename kaime, miškeliuose ar sodybose.

Dar reikia daug nuoseklaus darbo, raginimų ir paskatinimų, tada muziejų, mūšių ir kitų įvykių vietų, tiek dėl patriotinio ugdymo programos vykdymo reikalai judės reikiama kryptimi. Tuo pačiu tikėtina, kad mažės jaunimo emigracija ir įvairios politinio nebrandumo apraiškos. Jau dabar džiaugiamės jaunimo patriotinėmis iniciatyvomis kaip „Misija Sibiras“, mokyklų, sukarintų ir patriotinio jaunimo organizacijų „Žygiams partizanų takais“, grupės „Skylė“ patriotinėmis dainomis ir kitomis.

Svarbu nesustoti...

Laisvės kovų videoteka

Skaitančioji visuomenė „Versmės“ leidyklą geriausiai žino iš jos rengiamos ir leidžiamos šimtatomės Lietuvos istorijos monografijų serijos „Lietuvos valsčiai“. Greita šio bemaž du dešimtmečius vykdomo unikalios projekto leidykla plėtoja kitą leidybinę veiklą, taip pat įvairius mokslo ir kultūros projektus, tarp jų kartu su Generolo Jono Zemaičio Lietuvos karo akademija bei Vytauto Didžiojo karo muziejaus palikimu įgyvendina leidyklos inicijuotą patriotinį, kultūrinį, edukacinį projektą „Laisvės kovų videoteka“. Tai vienoje vietoje sukauptas dokumentinio ir vaidybinio kino paveldo rinkinys Laisvės kovų tematika – elektroninis virtualusis archyvas ir patogiai prieiga prie jo internete.

Laisvės kovų videotekoje pateikiami filmai, dokumentuojantys ginkluotą ir beginklą pasipriešinimą okupaciniams režimams, tautinio atgimimo ir išsivadavimo siekius. Visuomenėje gerai žinomų kino kūrėjų ir studijų filmuotoje medžiagoje įamžinti autentiški partizanų, tremtinių, politinių kalinių, savanorių, politikų, valstybės pareigūnų ir vadovų, kitų istoriniuose įvykiuose dalyvavusių asmenų atsiminimai, reikšmingi Laisvės kovų istorijai.

Maloniai Jūsų laukiame mūsų videotekoje. Taip pat kviečiame aktyviai dalyvauti videotekos kūrime, prašome klausti, teikti pasiūlymus, partiti, atkreipti dėmesį, kokių filmų pasigendate, kad Laisvės kovų videoteka nuolat pilnėtų, taptų šiuolaikiška visuomenės pilietinio ir patriotinio ugdymo priemone, garsinančia laisvės ir nepriklausomybės siekiams nusipelnčius didvyrius, puoselėjančia ir skleidžiančia patriotiškumą, nepriklausomybės idealus, Lietuvos kultūros palikimą pasaulio kultūrų įvairovės sąlygomis, prisidedančia prie bendros integracijos kultūros paveldo erdvės kūrimo. Jūsų laišku maloniai lauksime el. paštu: videoteka@versme.lt.

Pirmuosius videotekos filmus galite rasti bendroje „Versmės“ leidyklos svetainėje, skirsnyje Laisvės kovų videoteka – <http://www.versme.lt/videoteka.htm>.

Vėliau pakviesime apsilankyti naujoje, specialiai Laisvės kovų videotekai skirtoje svetainėje.

Donatas RINKEVIČIUS

„Jokių revoliucijų nebus“

(atkelta iš 2 psl.)

„Ir visos valstybės, ir atskiro žmogaus gerovės pagrindas – pajėgi, lanksčiai persitvarkanti, konkurencinga ekonomika. Tačiau ar gali būti konkurencinga šalis, kurioje didesnė dalis gyventojų yra už skurdo ribos, o kita dalis neturi darbo, kurioje šešėlinė ekonomika viršija 30 procentų, kuri neturi energetinių šaltinių savarankiškumo ir kurios skolos našta pasiekė ir perkopė 50 milijardų litų? Tikrai ne. Mes puikiai suvokiame šią situaciją,“ – šitaip Lietuvą mato pretendentas į premjero postą.

Jis žada kelti atlyginimus, renovuoti namus, naudoti pigesnę už dujas biokurą. Žada kurti naujas darbo vietas. Tik kaip tai padarys – visiškai neaišku. Jau dabar aišku, kad tiek už renovacijos, tiek už biokuro ir atsinaujinančios energetikos išteklių naudoji-

mo galimybių rikiuojasi oligarchinės interesų grupės, kurios mielai užsidirbtų ne vieną dešimtį europinių milijardų. Tik kas iš to Lietuvai ir jos žmonėms? Žinoma, galima, kaip kažkada vienas iš valgus „Tremtinio“ autorius rašė, vėl į kiekvieną viešojo transporto autobusą pasodinti po kontrolierių – bilietų pardavėją ir taip būtų sukurtos bent kelios dešimtys tūkstančių darbo vietų, bet kaip tai paskatintų ekonomikos augimą, įsivaizduoti labai sunku.

„Siekiant energetinės nepriklausomybės, būtina toliau vystyti aiškia Lietuvos energetikos strategiją ir pasirinkti tinkamiausią alternatyvą taikant kaštų ir naudos analizę. Stambiems projektams taikytina bendra Baltijos šalių energetikos strategija, siekiant pritraukti ES paramą. Todėl ir toliau remsime

bendros Baltijos šalių elektros rinkos sukūrimą, jungčių su Švedija bei Lenkija tiesimą,“ – pompastiškai tvirtino A. Butkevičius.

O iš tiesų Energetikos ministerija atiduota į Lenkų rinkimų akcijos ir Rusų aljanso, kurie į Seimą atėjo vienu rinkiminiu sąrašu, rankas. Po šios kompanijos akcijų, nukreiptų prieš Lietuvą ir lietuviškumą, nė už ką nesitiki, kad energetinė nepriklausomybė rūpi naujai koalicijai. Greičiau – atvirksčiai.

Todėl belieka viltis, kad į opoziciją pasitraukę dešinieji, jau pasireiškę kaip labai stipri politinė jėga, kartu su mūsų Prezidente sugebės šalies politinį gyvenimą išlaikyti bent minimalioje pusiausvyroje. Tarp godžių grupuočių interesų, priešišku šalių interesų ir mūsų intereso gyven-ti savoje valstybėje.

Ingrida VĖGELYTĖ

Atimta žinojimo teisė mandatus į Seimą suteikė ir KGB rezervininkams

(atkelta iš 2 psl.)

Tačiau Asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusių apsaugos įstatymo išvardytų bendradarbiavusiųjų su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis sąrašė nėra įvardinti KGB rezervui priklausę karininkai“.

Todėl tikrinant pateiktus kandidatų į 2012 metų Seimą sąrašus, asmenų priklausymas KGB karininkų rezervui nebuvo nustatinėjamas. Vadinasi, nežinia, kiek dar buvusių KGB rezervininkų yra naujajame Seime ir tokie buvo renkami, mums, rinkėjams, net nežinant apie juos visos informacijos. O tai, kad KGB rezervininkai esą nežinojo apie savo priklausymą šiam rezervui yra senas buvusių komunistų propaguojamas mitas, kurį seniai yra paneigę istorikai.

Priminsime, kad buvęs Seimo narys Povilas Jakučionis ankstesnių kadencijų Seime nuolatos mėgindavo pakeisti įstatymus taip, kad KGB rezervininkai būtų prilyginti kitiems kagėbistams ir jiems būtų ribojamos galimybės siekti valstybės tarnybos. Po keleto nesėkmių P. Jakučioniui pavyko. Jo kartu su Andriumi Kubiliumi teiktos pataisos Seime buvo priimtos, tačiau jas vetavo tuometinis šalies Prezidentas Valdas Adamkus.

Praėjusios kadencijos Seime TS-LKD frakcijos inicia-

tyva vėl buvo tokios pataisos inicijuotos, bet tada balsavimą sugriovė Seimo narė, buvusi Genocido centro vadovė Dalia Kuodytė. Jai tada atrodė, kad tai nereikalinga pataisa, kad iliustraciją reikia baigti, o dokumentus apie visus kagėbistus, taip pat ir rezervo, viešinti internete. Šiandien šiems „veikėjams“ galime būti dėkingi dėl žiojėjančių įstatymų spragų, kurios neleidžia rinkėjams žinoti, ar jų renkamas kandidatas į Seimo narius nėra buvęs KGB rezerve...

Įstatymų spragos – tai tik viena bjauri šio reikalo pusė. Na, gerai, nepaskelbė toks kandidatas savo priklausymo minimai nusikalstamai organizacijai rinkiminiuose plakatuose. Tai bent turėtume galimybę patikrinti Genocido centro internete viešinamuose KGB dokumentuose, ar vienas kitas veikėjas nėra susijęs su KGB. Bet ir tokia galimybė mums, rinkėjams, suteikta nebuvo.

Kaip lapkričio 13 dieną interneto portale „Alfa.lt“ straipsnyje „KGB rezervo kapitonas Sargūnas – tautos atstovas Seime“ rašė žurnalistas Rimas Varnauskas, specialiam interneto tinklapyje www.kgbveikla.lt „KGB rezervas atskleistas ne iki galo“.

Internetu dabar publikuojamos 238 KGB rezervininkų pavardės, kurių bylos rastos Ypatingajame archyve. Taip pat papildomos 93 KGB rezervo karininkų pavardės, atstatytos iš kartotekos kortelių, kurių didelė dalis rasta su-

plėšytų. Kortelėse nurodyti asmens duomenys, karinis laipsnis, tautybė, partiškumas, išsilavinimas, LSSR KGB įsakymo numeris ir data, kada asmuo įtrauktas į KGB rezervą, KGB rezervo karininko bylos numeris. Taip pat kortelėse nurodyta, į kurį KGB padalinį KGB rezervo karininkas turėtų vykti tarnauti ypatinguoju laikotarpiu – karo ar masinių riaušių prieš sovietų valdžią atveju. Tačiau nei pagrindiniame, nei papildomame sąrašė darbiečio R. Sargūno pavardės nėra, nes čia iš viso nėra rajonuose veikusių KGB rezervininkų...

„Nespėjome!“ – į klausimą, kodėl R. Sargūno pavardės nėra skelbiamuose rezervininkų sąrašuose, atsakė T. B. Burauskaitė. Reikalas tas, kad kol kas yra paskelbtos Mobilizacinio poskyrio sąrašuose bei minėtoje kartotekoje rastos pavardės. Šiuo metu rengiami rajonuose veikusių rezervininkų sąrašai. Kadangi Anykščiai yra beveik abėcėlinio sąrašo viršuje (aukščiau tik Alytus), tad ir R. Sargūno pavardė pateks į viešumą“, – rašo R. Varnauskas savo straipsnyje.

Tai gi belieka spėlioti, kiek dar KGB rezervininkų mes išrinkome į naujos kadencijos Seimą ir retoriškai klausiti – kas turėtų apginti rinkėjų demokratinę teisę žinoti, ką mes renkame į valdžią ir kam patikime atsakingus postus valstybėje?

Ingrida VĖGELYTĖ

Sveikiname

Garbingo 90-ojo gimtadienio proga sveikiname **Juožą KASPERAVIČIŲ**, Lietuvos laisvės kovų dalyvį, ilgametį LLKS Prisikėlimo apygardos tarybos narį, LPKTB revizijos komisijos pirmininką, Tėvynės sąjungos-Krikščionių demokratų partijos ir LKKSS narį, už nuopelnus Lietuvai apdovanotą 2-ojo laipsnio Partizanų Žvaigžde.

Linkime sveikatos, daug saulėtų pavasarių ir Aukščiausiojo palaimos.

Prisikėlimo apygardos taryba ir LPKTB valdyba

* * *

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga sveikiname Kęstučio apygardos Butageidžio rinktinės ryšininkę **Adelę URBUTYTĖ-KRAPAVICKIENĖ**.

Linkime –

Kad veido raukšlės nevagotų,
Ir lūpas puoštų šypsena,
O jei skaidrus lašelis nusiristų skruostu,
Kad tai tik būtų džiaugsmo ašara tyra.

Ilgų, laimingų, prasmingų metų, sveikatos, Dievo palaimos linki –

Artimieji A. A. Martutaičiai, A. P. Skyriai,
V. Urbutis ir LPKTS Tauragės filialas

Seminaras istorijos mokytojams Kauno miesto muziejaus Tremties ir rezistencijos ekspozicijoje

Lapkričio 15 dieną Kauno miesto muziejaus Tremties ir rezistencijos ekspozicijoje vyko seminaras Kauno miesto istorijos mokytojams „Lietuvai paaukoti gyvenimai“, kurį organizavo Kauno pedagogų kvalifikacijos centro metodininkė V. Barzdžiuvienė. Seminare buvo demonst-

demonstravo, kaip veikia paruoštos užduotys, mokiniai dirbdami su muziejaus ekspozicija ne tik ieškojo atsakymų, bet ir kūrė naujas užduotis.

Seminaro pradžioje muziejininkas R. Sinkevičius supažindino mokinius ir seminaro dalyvius su Kauno senųjų kapinių istorija bei muzie-

KTU Vaižganto progimnazijos septintokai Kauno miesto muziejaus Tremties ir rezistencijos ekspozicijoje

ruojama, kaip dirbti su istorijos metodine – didaktine priemone „Lietuvaipaaaukoti gyvenimai“, kurios parengimą koordinavo Kauno miesto švietimo ir ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė R. Rasikienė.

Seminare KTU Vaižganto progimnazijos 7 klasės mokiniai ir istorijos mokytoja A. Pranaitienė praktiškai pa-

jaus ekspozicija. Išanginė ekskursija labai reikalinga mokiniams, kad jie galėtų lengviau ir greičiau atlikti užduotis. Po praktinės veiklos pristatymo mokytojai aptarė Laisvės kovų istorijos dėstymą mokykloje, pasidalijo gerąja pilietiškumo ir tautiškumo ugdymo patirtimi.

Asta PRANAITIENĖ

(atkelta iš 1 psl.)

Europos Parlamento narys Hanz Gert Pottering (Vokietija) forumą pasveikino vaizdo pranešimu. Jis kalbėjo apie Europos Parlamento Briuselyje steigiamų Europos istorijos namų svarbą, paminėjo, jog daugumos europiečių sąmonėje vyrauja stereotipas: Antrąjį pasaulinį karą laimėję yra geriečiai, o pralaimėję – blogiečiai.

Kaip skelbiama Europos Parlamento internetinėje svetainėje, Europos istorijos namuose bus siekiama pateikti tarptautinę Europos istorijos apžvalgą, atspindint Europos istorijos įvairovę ir daugybę jos interpretacijų, taip pat su ja susijusių įsitikinimų. Pagrindinis dėmesys bus skiriamas 20 amžiaus Europos ir europinės integracijos istorijai, traktuojamai plačiu istoriniu požiūriu ir sutelkiančiai skirtingą istorinę europiečių patirtį. Šiais namais siekiama prisidėti prie Europos istorijos suvokimo, sudaryti geresnes sąlygas diskusijoms apie Europą ir Europos integracijos procesą.

Sandra Kalniete, Europos Parlamento narė (Latvija), pasveikino forumą video tiltu, kadangi dėl streiko Belgijoje ji negalėjo atvykti ir dalyvauti šio svarbaus forumo darbe. Ji pabrėžė, kad šiuo metu jau yra sukurta ir veikia Europos Parlamento Europos istorijų sutaikymo grupė, kuri kryptingai dirba totalitarinių nusikaltimų, genocido, holokausto istorijos srityje.

Europos atminties politika

Pirmiausiai išklusėme pranešimus tema „Europos atminties politika – ar ji yra, ir kodėl tai svarbu?“

Įstrigo dr. Arvydo Anušausko, LR Seimo nario, Tarptautinės komisijos nario (Lietuva), pasakymas, kad mūsų valstybės rytų kaimynės – Rusija ir kitos – neturi, švelniai kalbant, bendro istorijos vertinimo vaidiklio. Pastaraisiais metais ypač sustiprėjęs tų valstybių veikimas internetinėje erdvėje, žiniasklaidoje, net knygoje, daugiausia skirtas paveikti ne tiek Lietuvos žmonių istorinę atmintį ar žinias, kiek Vakarų Europos valstybių piliečius, su tikslu nuslėpti ir nugramzdinti užmarštin sovietinius nusikaltimus, iškreipiant ir perrašant faktais pagrįstą istoriją.

Markas Zingeris, Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus direktorius (Lietuva), savo pranešime palietė skaudžią temą, neužgyjan-

čią žaizdą – holokausta. Užsirašiau iš jo perskaityto pranešimo keletą man, galbūt ir daugeliui skaitytojų, mažiau žinomų dalykų: holokaustas izraeliečiui – svarbesnis už Švento rašto tiesas, tai žydas vienijantis dalykas; vien per 1988–1993 metus Lietuvoje buvo išspausdinta apie 4000 straipsnių holokausto tema; Maskvoje pastatytas ir šiais metais atidarytas didžiausias pasaulyje žydų muziejus.

Goran Lindblat, Europos sąžinės ir atminties platformos prezidentas, Švedijos parlamento narys (Švedija), dar 2006 metais skaitęs pranešimus Europos Taryboje totalitarizmo temomis, šiame forume pabrėžė, kad nereikia lyginti nacistinių ir sovietinių nusikaltimų, kad šiuos nusikaltimus reikia vertinti atskirai, kad turime siekti teisingumo nukentėjusiųjų atžvilgiu. Jis tikisi, kad Lietuva, nuo 2013 metų vidurio pirmininkaudama Europos Sąjungai, praplės Europos sąžinės ir atminties platformos šalių ratą. Įstrigo jo posakis: „Maskvoje didelėje salėje mačiau Stalino ir Lenino portretus. Ar išivaizduojate Hitlerio portretą Berlyno salėje?“ Jis paminėjo, kad Lietuva ir Čekija pirmąją atverdamos archyvas, o Slovėnijoje ir Bulgarijoje jau buvo bandymų juos uždaryti. Jis taip pat pranešė, kad kitąmet pas mus atkeliaus paroda totalitarinių nusikaltimų istorijos tematika.

Nacionaliniai aspektai

Forumą toliau tęsė darbą, buvo skaitomi pranešimai, pasisakoma tema „Istorija ir atmintis – nacionaliniai aspektai“.

Dr. Kęstutis Girnius, Tarptautinės komisijos narys (Vilniaus universitetas, Lietuva), savo pranešime nemažai dėmesio skyrė 1941 metų birželio 23-iosios sukilimo ir Laikinosios Vyriausybės veiklos bei vėlesnių metų istorijos vertinimui. Jis paminėjo, kad yra iškraipoma istorija ir jos vertinimai, ypač užsienio istorikų.

Prof. Alvydas Nikžentaitis, Tarptautinės komisijos narys (Lietuvos nacionalinis istorikų komitetas, Lietuva), kalbėjo apie vadinamąją atminties kultūrą. Jis pažymėjo, kad 20 amžiuje pagrindiniai kelių dešimtmečių Lietuvos istorijos objektai buvo

kunigaikščiai, o dabartiniu laikotarpiu – Pasipriešinimo istorija. Jo manymu, 1941 metų birželio Laikinoji Vyriausybė – nacistinės Vokietijos kolaborantas, ir tiek daug dėmesio skiriama jos, trumpai buvusios okupuotoje teritorijoje, istorijai.

Prof. Šarūnas Liekis, Tarptautinės komisijos narys (Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva), savo pranešime palietė vadinamosios kultūrinės atminties nešėjų įtaką istorijos interpretavimui, kitus svarbius dalykus, trukdančius pasiekti vieningai Europoje traktuojamos istorijos tikslų.

Prof. Saulius Sužiedėlis, Tarptautinės komisijos narys (Milersvilio universitetas, JAV), savo pranešime ieškojo atsakymų į klausimą – kodėl skiriasi istorinės atmintys? Jis pasitelkė Ulbinų kaimo, Varėnos rajono, žmonių tragedijos, įvykusios 1945 metų gegužės 8 dieną, skirtingą istorikų interpretavimą. Jeigu gerai supratau, profesorius pasiūlė „užmiršti savo kančias, kad prisimintume kitų kančias“.

Vesna Teršelič, Praeities tyrimų centro „Documenta“ direktorė (Kroatija), savo pranešime akcentavo, kad didžiausią įtaką totalitarinių nusikaltimų istorijos suvokimui daro to žmogaus šeimos istorija. Pranešėja pateikė vaizdo medžiagą, kurioje buvo parodytos Serbijos–Kroatijos karo kančias patyrusių ir išgyvenusių jos tautiečių istorijos. Svarbiausia centro „Dokument“ misija – parengti per šį karą žuvusių žmonių sąrašą ir rinkti žmonių prisiminimus.

Istorijos suvokimas ir švietimas Europoje

Lapkričio 16 dieną forumas tęsė darbą. Pirmiausia buvo diskutuojama tema „Istorijos suvokimas ir švietimas Europoje“.

Forumą dalyvius pasveikino prof. Arimantas Dumčius, buvęs tremtinys, LR Seimo Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijos nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijos pirmininkas (Lietuva). Jis sakė, kad vieningai istorijai sukurti būtina sąlyga – eiti tik tiesos ir susitaikymo keliu.

Iš buvusios Jugoslavijos susikūrusios valstybės, stojančios į Europos Sąjungą, privalo atverti totalitarinių nusikaltimų archyvus, – nu-

skambėjo toks reikalavimas Radvilės Morkūnaitės-Mikulėnienės, Europos Parlamento narės (Lietuva), pranešime. Ji priminė, kad kiekvienų metų rugpjūčio 23-ioji – Atminties įamžinimo diena Europos Sąjungoje. Filmas „Lėdo vaikai“, parodytas Europos Parlamente, geriausiai praskleidžia „geležinę uždangą“ – išviešina ir sovietų nusikaltimus (trėmimus, gulagus). Jauni žmonės turi stengtis pažinti istoriją, ypač pasipriešinimo okupaciniams režimams. Lietuvoje teisės aktais tam skirta 18 pamokų moksleiviams. Neseniai su internetiniu dienraščiu „Bernardinai.lt“ išleista vaizdo pasakojimų rinktinė „Laisvės kovoms atminti“ DVD formatu, orientuota mokykloms, bet ją galima naudoti ir plačiau.

Joke van der Leeuw-Roord, Europos istorijos mokytojų asociacijos EUROCLIO vykdančioji direktorė (Olandija), savo pranešime kalbėjo ir apie tai, kad pavyko pasiekti taiką Europoje ir kad jau įtvirtiname vertybes, bet nekalbame apie bendrą požiūrį į praeitį, jos istoriją. Europoje yra sukurtos nacionalinės istorikų asociacijos. Istorijos dėstymas yra tradiciškas, bet reikia dėstyti naujoviškai. Istorija labai susijusi su politika. „Neseniai besilankydama Lietuvoje apklausiau studentus. Gautus atsakymus apibendrinau – istorija padeda ugdyti patriotiškumą. Studentai apklausą surengusi Europos vakarų valstybėse, gavau atsakymą – istorija padeda gyventi. Yra nusistovėję istorijos dėstymo vadinamieji dogmatiniai metodai. Valstybėse egzistuoja daugiausiai du naratyvai – aukos arba pasididžiavimo. Lietuvoje vyrauja aukos naratyvas, todėl moksleiviams aiškinant istorijos dalyką sunku išvengti, kad šis naratyvas nepersiduotų ateinančiai kartai. Kas dėstoma Europos valstybėse apie Lietuvos istoriją? 12–15 metų moksleiviai Europos valstybėse mokomi istorijos. Apie Lietuvos istoriją moksleiviams aiškinama nedaug – kad tai nauja šalis, kad po Ribentropo–Molotovo pakto ji nukentėjo, kad priimta į Europos Sąjungą. Panašiai moksleiviai gauna žinių ir apie Latvijos istoriją. Ponia Joke van der Leeuw-Roord kėlė klausimą – ką daryti? Ir atsakė – reikia griežtesnių taisyklių. Ji pritaria tendencijai valstybėse didinti Europos istorijos pamokų ir mažinti nacionalinės istorijos pamokų

krūvius. Jos nuomone, istorija neturi tapti politikos instrumentu.

Dr. Andrzej Kacorzyk, Aušvico–Birkenau valstybės muziejaus direktoriaus pavaduotojas (Lenkija), priminė, kad Aušvicas–Birkenau – tai Europos žydų žudynių centras. Didžiulėje nacių koncentracijos stovykloje tik akmenys primena buvusių patatų liekanas, nes skriaudikai pašalino žudynių ženklus. Tik nuotraukos padeda prisiminti šios mirties stovyklos aukas. Daugiau niekada! – tai turi išlikti kiekvieno žmogaus mintyse. „Abejingumas – didžiausia mūsų kartos tragedija,“ – rašė Aušvico kalyns istorikas.

Ingrida Vilkienė, Tarptautinės komisijos direktoriaus pavaduotoja, švietimo programų koordinatorė (Lietuva), savo pranešime daugiausiai dėmesio skyrė šios institucijos iniciatyva Lietuvos mokyklose įsteigtų 89 tolerancijos centrų tinklo plėtrai, metodikų, pagal kurias reikėtų mokyti istorijos apie totalitarinius režimus, parengimo temoms.

Aukos, atmintis ir istorinis teisingumas

Forume buvo nagrinėjama ir kita svarbi tema „Aukos, atmintis ir istorinis teisingumas“.

Laslo Tokes, Europos Parlamento narys (Vengrija), per vaizdo kanalą iš Briuselio pasveikino forumo organizatorius ir dalyvius. Jis, kaip ir minėti europarlamentarai, taip pat negalėjo atvykti į forumą dėl streikuojančių transporto darbuotojų.

Dr. Edvins Šnore, istorikas, režisierius (Latvija), ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos valstybėse žinomas, kaip dokumentinio filmo „Sovietų pasaka“ kūrėjas. Šis talentingas Latvijos patriotas pranešime papasakojo apie dokumentinį filmą, kuriame yra kadrai apie skaudžiausią Ukrainos laikotarpį Holodomorą (badmetį), kuomet dėl sovietinių budelių sukulto bado mirė daugiau nei aštuoni milijonai žmonių.

Birutė Burauskaitė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktorė (Lietuva), savo pranešime pristatė Lietuvos patirtį registruojant nuo totalitarinių režimų nukentėjusias aukas, dokumentuojant ir renkant gyvų liudininkų atsiminimus, kitus centro vykdomus darbus.

(keliamo į 7 psl.)

Vieninga Europa – vieninga istorija. Misija (ne)įmanoma?

(atkelta iš 6 psl.)

Vieninga Europa – vieninga istorija

Baigiamojoje sesijos dalyje buvo skaitomi pranešimai tema „Vieninga Europa – vieninga istorija“.

Prof. Vytautas Landsbergis, Europos Parlamento narys (Lietuva), savo pranešime atkreipė dėmesį į individualią žmogaus atsakomybę – žmogus pirmiausiai atsakingas pagal dešimt Dievo įsakymų; tik per tiesą – į laisvę; tiesa – viena, bet ne daug tiesų; teisingai, bet ne taip, kaip man atrodo teisingai; iš individų atsakomybės susidaro visuomenės atsakomybė, bet ne iš „avių bandos“. Jis retoriškai klausė – ar gali būti viena istorija, ar bus daug istorijų? Raidos istorija, įvykių istorija. Svajojant apie pirmąją vieną Europos istoriją, ar tai įmanoma? Istoriją nuo politikos atskirti neįmanoma. Egzistuoja net trys imperiniai interesai Lietuvos atžvilgiu (tarp jų – surusėjimas, sulenkėjimas), ketvirtas – rezistencinis (išlikti). V. Landsbergis priminė sovietinės nusikaltamos valdžios vadovo Suslovo nespėta iki galo įgyvendinti genocidinį ketinimą „Lietuva bus be lietuvių“. Profesorius pabrėžė, kad tema verta tolimesnės diskusijos. Ir pakartojo, kad yra problemų siekiant sukurti vieną Europos istoriją. Pirmiausia tai faktų nesuderinamumas (ne interpretacijų, ne naratyvų). Politika kuria naratyvus. Yra tautų istorija, yra valstybės istorija (daugelio tautų istorija), egzistuoja teritorializmas – teritorinis mąstymas. Teritorijos praradimas yra pats baisiausias dalykas, o jų išsigijimai yra karo pergalės (užkariavimai).

Dr. Neela Vinkelmann, Čekijos senato senatorė, Europos sąžinės ir atminties platformos direktorė (Čekija), savo kalboje pirmiausiai pabrėžė supratimą, kad Vakariai ne taip domisi nukentėjusių nuo totalitarinių režimų

tautų, tarp jų ir Čekijos, istorija. Ji kartu su kitų panašaus likimo valstybių aktyviais atstovais nusprendė surengti konferenciją totalitarinių režimų nusikaltimų istorijos klausimais. Ir tik 2011 metų spalio 14 dieną, Europos Sąjungai pirmininkaujant Vengrijai, susikūrė Platforma, šiuo metu vienijanti 37 organizacijas iš 30 šalių. Nors organizacija įsikūrė tik prieš metus, ji jau pradeda vykdyti šias programas (paminėsiu iš jų keletą svarbiausių): Tarptautinio teismo įkūrimas; Totalitarizmo aukos, kompensacijos; Totalitarizmo muziejaus įkūrimas; Metodinė medžiaga totalitarizmo istorijos tematika mokykloms.

Ronaldas Račinskas, Tarptautinės komisijos vykdytysis direktorius (Lietuva), savo pranešime pabrėžė, kad vieną Europos istoriją – tikslui pasiekti būtini praktiniai žingsniai, nesant skirtingai valstybių istorinei atminčiai (naratyvams) reikia susikalbėjimo, būtina politinė valia skiriamas resursus ir Europos Sąjungoje, ir Lietuvoje. Informaciją pasiekti trukdo sovietiniai archyvai Rusijoje. Tačiau turi būti ir toliau vykdomas gyvosios istorijos – liudijimų rinkimas iš tebesančių gyvųjų totalitarinių nusikaltimų aukų, šių liudijimų sisteminimas.

R. Račinskas padėkojo forumo dalyviams už aktyvumą diskusijose, pakvietė į būsimus renginius.

Ir pabaigai. Šio straipsnio autorius, abi dienas dalyvaudamas forume, diskusijose iš pranešėjų gavęs atsakymus, įsitikino, kad mūsų tautiečių patirtos netektys ir išgyvenimai dėl totalitarinių režimų įvykdytų nusikaltimų, dar per menkai pasiekia senųjų Europos valstybių gyventojus, ypač jaunąją kartą. Tai dar viena rimta kliūtis pasiekti vieningos Europos istorijos traktavimą.

Edvardas STRONČIKAS

Jakutijos lietuviai: „Pasiilgome lietuviškos kalbos...“

Kai du nusikaltėliai plėškauja individualiai, jų galimybės ir norai yra kuklesni, o nusikaltimai – lokalinio pobūdžio. Abiem sutarus veikti drauge, apetitai didėja, o „darbeliai“ tampa dar žiauresni ir įžulesni. Tokie drau-

teligentijos trėmimas į Sibirą. Tuomet išvežta per 30 tūkstančių žmonių. Dauguma vyrų, atskirtų nuo šeimos, pateko į Krasnojarsko krašto Rešotų lagerį, vadinamą „Revučij“ (liet. „Kriokiantis“), iš kurio mažai kas grįžo namo, o

tosios meškos...

Tačiau vykdyti sumanytą – surinkti po visą Altajaus kraštą išmėtytus tremtinius – sekėsi sunkiai, nes daugelis jų netikėjo valdžia ir slapstėsi. Manytina, kad kilus sunkumams, komplektuojant žmo-

Lietuvos delegacija (iš kairės): Jonas Markauskas, delegacijos vadovas, Rita Vaicekuskaitė-Vipartienė, Teresė Birutė Burauskaitė, prof. Arimantas Dumčius, Agafija Ptycina, Rasa Albina Juzukonytė, Simas Rimutis Petrikis, Rima Petronėlė Gudelytė, Regina Burbaitė-Trofimenko, Daiva Siurblytė-Juškienė. Jakutskas Vyto Miliausko nuotr.

gai, pavydėdami vienas kitam padidėjusios įtakos arba didesnio grobio, neišvengiamai susipeša. Visuomenėje tokie reiškiniai vadinami „gaujų karais“. Nesena istorija byloja, kad taip atsitiko su Stalino valdoma Sovietų Rusijos ir Hitlerio Vokietijos draugyste. Abudu bičiuliai susėdo už bendro stalo, pasidalijo pasaulį, pasirašė ir paspaudė vienas kitam ranką, o įgyvendindami suokalbį keitėsi patirtimi, glaudžiai bendradarbiavo... Prasidėjo masiniai kaimyninių valstybių ir jų piliečių „išvadavimai“ nuo tiesos sakymo, tikėjimo, laisvės, teisės ir viso, kas trukdė vergauti „vaduotojams“. Atsirado kalėjimai, lageriai, getai, darbo stovyklos ir kitos gyventojų „auklėjimo“ priemonės. Žmonių žudymas tapo kasdienybe... Lietuva taip pat atsidūrė šių nusikaltimų erdvėje. Sovietų Rusijai okupavus šalį, visi greitai pajuto spygliuotos vielos grandines. Prasidėjo valstybinių, visuomeninių ir politinių organizacijų vadovų areštai ir kalinimas, daugelis jų dingo nežinia kur. Didžiulį žmonių sąmyšį ir pasipiktinimą sukėlė netikėtas ir brutalus masinis 1941 metų birželio 14–16 dienomis šalies in-

moterys, vaikai, seneliai nutremti į Vakarų Sibirą ir išblaškyti po visą Altajaus kraštą.

Tačiau nusikaltėliai, kurių „draugystė“ rėmėsi išskaičiavimu, ilgai negalėjo būti draugais. Ideologija „plėšk, kas priplėšta“ sukiršino juos. Prasidėjo Antrasis pasaulinis karas, pareikalavęs ne tik kariuvių ir ginklų, bet ir daug maisto, tarp jų ir žuvies produktų, kurių gamyba sulėtėjo, nes vyrai kariavo, o moterys ir vaikai atsidūrė jų vietoje – gamyklose, dirbančiose karo reikmėms. Skubiai reikėjo pigios darbo jėgos, kai tuo metu Baltijos šalyse ir didesnėje Sovietų Rusijos europinėje dalyje jau šeimininkavo Hitlerio kariuomenė, tad iš čia nebus naujų tremtinių ešelonų. Maskvos strategai priėmė „saliaronišką“ sprendimą – dar kartą ištremti prieš metus į Altajaus kraštą atvežtus Lietuvos žmones, išlikusius po pirmos bado žiemos. Šį kartą – prie Laptevų jūros krantų, į Lenos ir Janos upių žioties salyną, gaudyti žuvį frontui.

Nutarė tremti ten, kur amžinas išalas, ten, kur nėra jokio būsto, ten, kur vasara nepaprastai trumpa, o žiemą siaučia nežmoniškas šaltis ir pūgos, kur poliarinė diena ir naktis, kur gerai jaučiasi bal-

nes antram trėmimui, NKVD (Vidaus reikalų liaudies komisariatų) paleido gaudą neva renkami žmonės kelionei į Ameriką. Buvo kalbama, kad visus perkels per Lenos upę, o ten jau ir Amerika netoli, todėl vykti į laisvės šalį atsirado nemažai savanorių. Ilgos kelionės metu ši graži pasaka mutavo, ir jau plaukiant baržomis į Šiaurę Lenos upe šnekėta, kad Laptevų jūroje visus perims amerikiečių laivas ir nuplukdys į Ameriką. Graži pasaka maitina viltį, jeigu jos dar kiek yra...

Antroji tremtinių odisėja prasidėjo 1942 metų birželio 26 dieną. Prie Laptevų jūros krantų atgabenta 2,7 tūkstančių mūsų tautiečių, neskaitant tų, kurie neatlaikė ilgos ir sunkios kelionės mirė ir buvo palikti ant Lenos upės krantų arba palaidoti upėje. Čia atvežė tūkstančius, o namo sugrįžo vienetai.

2012 metų rugsėjo 6–12 dienomis paminėti lietuvių paties žiauriausio trėmimo 70-metį į Sachos Respublikos sostinę Jakutską nuvyko devynių žmonių Lietuvos valstybinė delegacija, vadovaujama brolijos „Lapteviečiai“ pirmininko Jono Markausko, gimusio Trofimovskio saloje.

(keliamoji 11 psl.)

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2013 metams!

„Lietuvos pašto“ skyriuose ir internetu **prenumerata.post.lt** jau galite užsiprenumeruoti savaitraštį „Tremtinys“. Prenumerata bus priimama iki gruodžio 15 dienos.

Prenumeratos indeksas 0117, kaina: **1 mėn. – 8,16 Lt, 3 mėn. – 24,48 Lt, 6 mėn. – 48,96 Lt, 12 mėn. – 97,92 Lt.**

Kitamet „Tremtinys“ išeis keturis kartus per mėnesį, tačiau kartą per mėnesį jį išleisime didesnį – 12 puslapių.

Dėkojame visiems skaitytojams ir tikimės jų palaikymo ateinančiais 2013 metais.

Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, netoli knygnešio – žmogaus su krepšiu ant pečių, nuo saulės pūslėtu delnu prisidengusio akis, besidairančio, kur saugiau pereiti Rytprūsių sieną, šalia sėjėjo, beriančio į dirvą grūdus, kukli Motinos, prie ratelio iš elementoriaus mokančios vaiką lietuviško rašto, skulptūra.

Nepamatuojama Motinos meilė savo vaikams, šeimai ir Tėvynei, tačiau jos gyvenime pareigos jausmas išskirtinis, lemiantis. Gal todėl ir rezistencijos metais nesudrebėjo Motinų rankos, laiminančios savo sūnus į mirtiną kovą dėl Lietuvos laisvės. Deja, tik po dvidešimties metų atkūrus nepriklausomybę ne valstybės, o buvusių tremtinių, politinių kalinių ir partizanų suaukotomis lėšomis Kaune pastatytas paminklas – pagerbta Lietuvos partizanų motina. Nuoširdi padėka tuometinės Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) valdybai, jos pirmininkui Antanui Lukšai.

1951 metais buvau teisiamas Vakarų Sibiro karinio tribunolo. Tardymo metu čekistai nuolat primindavo, kad vargšams „litovcams“ (lietuviams, – rus.) kaktomis nepramušti sienos, nesugriauti Sovietų sąjungos. Pramušėme ne kaktomis, ne kumščiais, ne grasinimais, o paprasčiausiai šypsodamiesi iš galingųjų bejėgiškumo. Pasitikėjimas savo teisumu, laisvės troškulys ir meilė savam kraštui – visa, ką ateidami į šį pasaulį paveldėjome iš savo Motinų, sudrebino melo ir blogio imperijos kertinius akmenis. Pradėjo irti apgaulės, klastos ir prievartos statinys, ištirpo tartum ledų sangrūda, paveikta tiesos ir meilės šilumos. Nugalėjo dainuojanti revoliucija.

1948 metus kartu su tėvais sutikau plieninėmis grotomis „išpuoštamę“ šarmotame gyvuliniam vagonė pakeliui į naują nežinomą gyvenimą, tiksliau sakant, į naują būtį – egzistenciją.

Mano Motina pagimdė devynis vaikus, išaugino septynis, bet į Sibirą važiovome trise. Šaltame vagonė jos maldos, mintys ir atodūsiai buvo skirti dviem sūnams, mano broliams partizanams. Niekada nei iš jos, nei iš kitų Motinų negirdėjau priekaištų, kad jos yra savo vaikų pasirinkimo aukos.

Ritmiškai ir gūdžiai dunkėdamas traukinys tarsi pasakų žaltys vinguriavo į Rytus. Kuo toliau nuo Lietuvos, tuo labiau šaltis kaustė aukas, pro sukuižusius vagonų plyšius švilpė šiurpūs skersvėjai. Vagoną apšildė vienintelė geležinė krosnelė „buržuika“,

apie kurią spietėsi vaikai, šildė nuo šalčio pamėlynavusias rankes. Iki šiol girdžiu širdį veriantį vaikų klyksmą, kai staigiai stabdant traukinį jie plikomis rankytėmis atsirėmė į raudonai įkaitusią geležį ir dar buvo apipilti karštu vandeniu nuo krosnelės tarsi

Motina Aleksandra Kaziulionienė

šluote nušluotų verdančių puodų. Kas apsakys Motinų skausmą, tik ašaromis gydžiusių kūdikių žaizdas...

Po mėnesio, 1948-ųjų sausį, leisgyvių Sibiro „užkariautojų“ desantą enkavėdistai išlaipino už dviejų šimtų kilometrų į šiaurę nuo Tiumenės miesto.

Bekraštėje, alkanoje, pelkėtoje taigoje siautė pūga. Vėjo ir sniego sukuriuose tartum girti svyravo šimtamečiai beržai, maumedžiai, kedrai, tarsi nujausdami, kad šie žmonės per dešimtmetį čia padarys „tvarką“ – paliks plyną lauką. Nupjautų medžių kamienai, sukryžiuoti vienas ant kito, drybsos vasarą pelkių augmenijos patale, o žiemą – po metrines sniego antklode. Išpjautos medienos iš pelkių būdavo išvežama ne daugiau nei 30 procentų. Svarbiausia buvo išpjauti, alkanų tremtinių rankomis įvykdyti valstybinį planą. Visa kita likdavo pamiršta ir neberekalinga.

Netoli kertamo miško pradėjo sparčiai plėstis tų pačių kirtėjų ir jų artimųjų amžino poilsio vieta – kapinaitės. Nuo bado, šalčio ir negydomų ligų be laiko žmonės palikdavo šią ašarų pakalnę. Sibiro platybėse atsirado tūkstančiai tokių kančios kalnelių su lietuviškais ornamentuotais kryžiais.

Lietuvių tauta kaip niekada išgyveno neapsakomą sukretimą. Sibire esantieji kentė badą, šaltį, pažeminimą, Lie-

Vytautas KAZIULIONIS,
1953 metų Norilsko politinių kalinių sukilimo dalyvis

Partizanų Motina

tuvoje žmonės gyveno nuolat bijodami, su nerimu laukdami nakties. Atsikėlę rytą nebuvo tikri, kad sulauks vakaro. Mirtį nešantys šūviai, gaisrų pašvaistės, gatvėse suguldyti niekinami kūnai, blaškymasis vengiant tremties, suėmimai ir žiaurūs tardymai net pačius tvirčiausius stūmė į nevilį.

Nuolat nerimaudami tremtiniai laukdavo laiškų iš Lietuvos. Vis dažniau mus pasiekdavo mirtimi dvelkiančios žinios apie partizanų žūtį, suėmimus, naujus masinius trėmimus.

1949 metų gegužę ir mes gavome žinią, kad vasario 9 dieną žuvo vyresnis brolis Juozas, kovo 15 dieną – Leonas. Su nerimu stebėjau Motiną. Ji jau neverkė, tarsi suakmenėjusi žvelgė pro mažą trobelės langą. Po to ėmė sirguliuoti tėvas, ir pagaliau 1951 metų kovo 8 dieną enkavėdistai suėmė mane. Tremtyje pasiliko du palieję seneliai. Po tėvo mirties 1953 metų vasario 24 dieną, kitais metais, baigęs dešimties metų bausmę Kazachstane, svainis Vincas Daugirdas negavo leidimo grįžti į Lietuvą. Pas jį su sūnumi išvažiavo gyventi mano sesuo Bronė. Jie ir pasiėmė Motiną. Pasikeitus klimatui, ji mirė po metų – 1955-ųjų lapkričio 1-ąją.

Dažniausiai mūsų Motinos sau nieko neieško ir neprašo, jos pačios dalija vaikams švelnumą, meilę ir rūpestį. Mano Motina, tikriausiai nujausdama, kad atguls svetimoje žemėje, prašė vienintelės paslaugos – nesvarbu kada, jos palaikus parvežti į Tėvynę.

Prabėgo daug laiko, bet ir po dvidešimt penkerių metų mes nepamiršome Motinos paskutinio – vienintelio pageidavimo.

1980 metų rudenį sužinojome, kad Kazachstane, Akmolinsko mieste (sovietmečiu Cilinogradas), likviduojamos kapinės, kuriose sesuo Bronė palaidojo Motiną. Nedelsdami lėktuvu nuskridome parvežti Motinos palaikų. Gauti oficialų leidimą palaidoti palaikus, užkastus už kelių tūkstančių kilometrų, buvo sudėtinga, be to, ir lėšų stokojome, todėl nutarėme pargabenti slaptai. Kai nuvykome, perlaidojimo terminas buvo pasibaigęs. Kapinių teritorijoje žiojėjo tuščių duobių akivarai. Juodas kiaurymes išryškino neseniai iškrięs sniegas. Atrodė, čia pasidarbavo viesulas, nors iškas-

tų kapų buvo mažiau nei pusė. Aplink mėtėsi medinių ir metalinių užtvarelių laužas, kyšojo stačiatikių kryžių liekanos. Iš daugiabučių namų krūvos atitarnavusių rakančių, šiukšlės sumestos pūpsėjo už kapų aptvarėlių ir į tuščias duobes. Kapinės virto są-

Broliai partizanai Kaziulioniai. Iš kairės – Leonas-Karžygis ir Juozas-Klevas. 1948 metai

vartynu, kuriame šmirinėjo perkarę benamiai šunys ir katės. Prie centrinių vartų riauėjo buldozeris, traiskydamas iš gelmių išraustus kaulus, prieš save ritinėdamas kaukoles. Šio chaotiško vaizdo kraupumą didino pušų viršūnėse klykiančių varnų pulkai – tartum šmėklos paukščiai plasnojo virš išniekintos ramybės ir poilsio vietos. Pavėlavę dar bent porą dienų būtume radę tik kalnus žemių su boluojančiais žmonių kaulais.

Surasti kapą buvo nesunku, nes sesuo prieš 25 metus pati palaidojo Motiną, iš ažuolinių lentelių surentė aptvarėlį, kuriame stovėjo tvirtas ažuolinis kryžius. Nusiminę stovėjome prie Motinos kapo. Šiurpiaplinskavidino, tartum replėmis gniaužė širdį, gerklėje strigo gėlos ir apmaudo gumulai. Norėjosi kuo greičiau išimti Motinos relikvijas, grąžinti į gimtąją žemę.

Netoliese buvo Pavolgio vokiečių tremtinių gyvenvietė. Sesuo nuėjo pasiskolinti įrankių, aš nedelsdamas pradėjau ardyti aptvarėlį. Pakaitomis rausėme rusvą lipnią žemę, plūkėmės visą rūškaną rudens dieną.

Ažuolinis karstas, išgulėjęs ketvirtį amžiaus, pajuodavo, tačiau buvo tvirtas, nesutrušęs. Patikimai stovėjau ant antvožo, galvodamas, kad net neatidengus būtų geriausiai pargabenti į Tėvynę. Sesuo viršuje laikė dėžutę, iš-

klotą drobule, palaikėliams sudėti. Nežinau, gal pastebėjo ar instinktyviai pajuto mano nerimą, neryžtingumą. Ant karsto stovėjau sustabarėjęs, tarsi tikėdamasis, kad už mane kažkas kitas viską atliks. Nesavomis rankomis atkėliau dangtį. Į akis krito didelis kuokštas tartum apšarמושusių plaukų. Pažvelgęs į karsto vidų, pajutau anksčiau niekada nepatirtą jausmą. Pagagai perėjo per visą kūną ir nusmelkė mintis: tai, kas čia vyksta, panašu į šventvagystę, neleistiną skverbimąsi Anapilin, į visatos ramybę – veržimasis į šventą palaimintą tylą, tarsi bejėgio kūdikio prievartavimą. Ar tai buvo baimė? Ne, gal tiksliau – dvasinis šokas.

Palaikus perlaidojome Varėnos senamiesčio kapinėse. Kapą lanko jau pasenę vaikai. Gėlių atneša ir palaisto vaikaitai ir provaikaitai.

Tūkstančiai Motinų ilsisi svetimose žemėse. Takai užžėlę, kryžiai nuvirę, užmiršti kapai...

Tūkstančiai sūnų partizanų ilsisi nežinia kur, kaip ir jų Motinos. Gal todėl mes ir statėme atminimo paminklus jų žūties vietoje, kad būtų kur uždegti žvakutę, padėti gėlių.

Tėvo palaikų parvežti iš Tiumenės srities Bačelino gyvenvietės 1989 metais važiovome trise: sesuo Bronė, sūnus Raimundas ir aš. Parvežę palaidojome šalia Motinos.

Pagalčiau atėjo laikas surasti brolių, žuvusių kovos lauke 1949 metų pradžioje, palaikus. Jau rašiau anksčiau, kad jaunesnio brolio Leono palaikus iškasėme iš Daugų stribynės kiemo su kitais dvidešimt keturiais ten užkastais partizanais ir palaidojome Daugų kapinėse.

Be rezultatų liko brolio Juozo palaikų paieškos. Liudytojais tiksliai nusakė žūties aplinkybes. Jų pasakojimai sutampa su 1949 metų vasario 8 dienos Valkininkų garnizono čekistų raportu NKVD generolui majorui Gorlinskiui.

Kuklių kaime gyvenantis partizanų ryšininkas, neseniai NKVD užverbuotas agentas „Ežys“, pasiuntė provokacinę žinią partizanų vadui Feliksui Daugirdui-Šarūnui atvykti atsiimti svarbių dokumentų. Šarūnas į Kuklius pasiuntė grandiesvadą Teofilį Valicką-Balį ir keturis kovotojus: Joną Budėną-Kleboną, Juozą Kaziulionį-Klevą, Valentą Sinkevičių-Vaidilutį ir Bronių Palecką-Šturmą.

(keliamo į 9 psl.)

Partizanų Motina

(atkelta iš 8 psl.)

Kuklių kaime partizanų laukė divi enkavėdistų grupės. Viena, vadovaujama seržanto Kononovo, išsidėstė pamiškėje netoli kaimo. Kitai grupei vadovavo leitenantas Šubnikovas prie agento sodybos. Pirmą grupę partizanai praleido, palaikę juos enkavėdistais, nes partizanai vilkėjo maskavimo drabužius. Priartėjęs partizanams prie namo, antra čekistų grupė sutriko – šaudydami, kur pakliuvo, patyrę nemažai nuostolių, gėdingai išsilakstė (taip pažymėta NKVD raporte). Partizanai saugiai pasitraukė.

Vasario 9 dieną okupantas, sutelkęs dideles kariuomenės ir sribų pajėgas iš Varėnos, Valkininkų, Daugų, Alovės ir Alytaus, masiškai blokavo atskirus aplinkinių kaimų vienkiemius. Puodžių kaime jiems pavyko aptikti nuo grupės atsiskyrusius Juozą Kaziulionį-Klevą ir Valentą Sinkevičių-Vaidilutį.

Persekiojami partizanai net septynis kilometrus traukėsi atšaudydami, kol prie Pabezninko ežero buvo užpulti ir nukauti enkavėdistų, laukiančių pasalose.

Sugretinus NKVD raporto duomenis ir Vazgirdonių kaimo gyventojų A. Didikos pasakojimą, atrodo, kad paskutinis partizanų mūšis įvyko su Varėnos enkavėdistais ir sribais, kadangi vasario 9-osios pavakarį, temstant, į A. Didikos kiemą sugarmėjo apie 20 baudėjų, vadovaujamų Varėnos NKVD garnizono leitenanto Zimano. Su savimi jie atvilko prie rogių pririštus partizanų J. Kaziulionio-Klevo ir V. Sinkevičiaus-Vaidilučio kūnus. Sutemus grįžti į Varėną jie nedrįso, nes apie dešimt kilometrų reikėjo keliauti miško keliais. Partizanų kūnus įvilko į kluoną ir įsakė šeimininkams ruošti vakarienę. Zimas, atsisėdęs kertėje prie stalo, šmaikštavo, kad čia jis jaučiasi saugiai ir „banditų“ kulkos jo nepasieks, nes virš galvos jį saugos pakabinti šventųjų paveikslai.

Išaušus visa baudėjų govėda su pririštais prie rogių žuvusiųjų kūnais patraukė Varėnos link.

Taip baigėsi mūsų paieškos – nors ir labai stengėmės, daugiau nieko nepavyko sužinoti. Neatradę partizanų J. Kaziulionio-Klevo ir V. Sinkevičiaus-Vaidilučio palaikų jų žūties vietoje prie Pabezninko ežero, Vazgirdonių kapinėse, 2002 metais pastatėme paminklą.

Jaunesnysis brolis Leonas Kaziulionis-Karžygys kartu su kitais penkiais partizanais: Adolfu Gecevičiumi-Klone, Petru Leikausku-Kalaviju, Jonu Daugirdu-Kovu ir Placidu Jarusevičiumi-Dainiu, žuvo 1949 metų kovo 15 dieną bunkeryje, Gudžių kaime, Broniaus Krisiulevičiaus sodyboje. Žūties vietoje 1999 metais pastatėme paminklą, o jų palaikus su kitais devyniolika partizanų 1990 metais iškasėme Daugų sribynės kieme ir palaidojome Daugų kapinėse, ten pastatėme ažuolo paminklą.

Statant paminklus partizanams įvairiose Varėnos rajonvietose mums ypač daug padėjo buvęs AB „Trobėsiai“ direktorius Vytautas Kuklys, už tai esame nuoširdžiai dėkingi.

Lietuvos kovų už laivę ir netekčių istorija

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (LGGRTC) nuo 1999 metų vykdo programą „Okupacijų istorija jaunimui“, kuria siekiama jaunimui priimtinomis formomis perteikti Lietuvos pokario istorijos žinias, skatinti domėtis bei įgytas žinias taikyti savo kūryboje.

Viena iš programos dalių – kasmetinis respublikinis mokinių konkursas

„Lietuvos kovų už laivę ir netekčių istorija“. Konkurso tikslas – skatinti jaunimą ugdytis kūrybinius gebėjimus ir pilietiškumą, puoselėti tautinius jausmus ir istorinę atmintį; siekti, kad tirdami Lietuvos istoriją darbų autoriai ją „atrastų“ per konkrečių asmenų – įvairių Lietuvos žmonių – likimus ir istorijas.

Konkursas organizuojamas kartu su Švietimo ir mokslo ministerija, VšĮ

kultūros ir švietimo centru „Vilniaus mokytojų namai“, Vilniaus vidurine mokykla „Lietuvių namai“, Pilietinės gynybos centru prie Krašto apsaugos ministerijos.

Konkursas tapo labai populiarus ir kiekvienais metais jame dalyvauja per tūkstantį 5–12 klasių mokinių.

Kiekvieną mėnesį „Tremtinio“ skaitytojams pateiksime po konkurso rašinį.

Paprastas žmogus ir jo likimas Antrojo pasaulinio ir partizaninio karo metais

Kauno VDU „Rasos“ gimnazijos 4g klasės mokinės Lauros BALIUCKAITĖS rašinys nacionaliniam mokinių konkursui „Lietuvos kovų už laisvę ir netekčių istorija“ (mokytojos Teresė Janulevičienė ir Vilma Bartaševičienė)

Antrasis pasaulinis karas – antrasis pasaulio mastu vykęs visų didžiųjų valstybių karas 20 amžiuje ir iki šiol yra didžiausias ir daugiausiai žalos padaręs karas žmonijos istorijoje...

Lietuvos partizanai – daugiausiai civiliai žmonės, dažniausiai vadovaujami kariškių, siekė apginti Lietuvos nepriklausomybę per ir po Antrojo pasaulinio karo. Tai tik apibūdinimai, aiškūs, tikslūs, konkretūs. Nevaizdingi, nejausmingi. Viena – istoriniai faktai, visai kas kita – gyvi, tikri prisiminimai, nors ir skaudūs, bet svarbūs, brangūs visa tai išgyvenusiems.

Šias istorijas man papasakojo Joana ir Jonas Stepankevičiai – mano seneliai. Jų, tada dar visai jaunų žmonių, atsiminimai fragmentiški, jokių reikšmingų, globalių įvykių jie neįvardijo, tačiau šių paprastų žmonių lūpomis kalbėjo pati tikriausia, asmeniškai išgyventa istorinė tiesa – nepagražinta ir nesumeluota.

Jonukas Stepankevičius: „Tada, prasidedant karui, ganiau karves. Ant plento šaudė vokiečių tankas, uždegė šalia kaimyno tvartą... viskas pleška, visur šaudė, o aš stoviu, žiūriu ir toliau ganau karves. Taip, baisu... Bet ką aš galėjau padaryti. Man buvo dešimt metų...“

Joana Raškelytė: „Artėjo frontas, pravažiavo vokiečiai, sudegino tris namus pamiškėj... Mes pabėgome, išsikasėme bunkerį, ten gyvenome trys šeimos. Kai frontas atėjo, paėmė arklius. Tik karvę dar laikėme, nes sesutė buvo pusantrų metų... Ketinome eiti į Žuvintą, iki kurio 35 kilometrai, bet šaudyti pradėjo, tik vyresnieji pabėgo, o mes, vaikai: pusantrų, penkerių, šešerių ir septynerių, grįžome su mama į bunkerį. Vokiečiai net ir karvę paėmė... Mama su vaiku ant rankų nuėjo prašyti, kad atiduotų. Atidavė. Tada susidėjome drabužius ant karvės ir išėjome. Buvo vasara. Per dieną iki Krokininkų nuėjome, ten pernakvojome. Kai galiausiai pasiekėme Žuvinto kaimą, apsistojome karo lauko ligoninėje. O ten pilna sužeistųjų, visur priguldyta, daug kraujo, nuolat mirdavo, patvoriais buvo pilna negyvelių... buvo labai baisu“.

Jonukas Stepankevičius: „Frontas atėjo ir praėjo labai greitai, gal per 3–4 valandas, tik visur šaudė, skraidė, virš Alytaus bombardavo... Atėjo vokiečiai. Nežinojome net kas vyksta, sakė, kad šauda partizanai. Mačiau, kaip viena mašina užvažiavo ant mi-

nos ir sprogo, per visą ežerą nusirito milžiniškos bangos... Kitą uždegė kulkosvaidžiu. Vokiečiai nusiyrė į ežerą ir imetė granatą, kad susisemtų žuvę, bet palikę jas pabėgo, nes praskridamas lėktuvas paleido raketų. Buvo trys baises sprogimai, susprogdino tiltą per upelį... Per Davainiškes atėjo penki sovietai. Vienas sprogo užjojęs ant minos... nutraukė jam kojas, visą kūną išniokojo, toli išmėtė... Tėvas nunešė jį iki plento, palaidojo. Baisu, žiauru...bet kaitais laikais...ipratę buvom...“

Frontui grįžtant, kai sovietai vijo vokiečius, tėvas išėmė duris ir langus, kad būtų iš ko pavėsinę pasistatyti, jei viskas sudegtų. Maistą ir daiktus sunėšėme į duobę paežerėje, prie Ilgio, ten pasislėpėme nuo bombardavimo – visa šeima su „gyvu turtu“: tėtukas Pranas, mama Uršulė su būsima sesute Onute, vaikai: Vera, Janė, aš, taip pat karvė, šešios žąsys ir du paršai“.

Joana Raškelytė: „Paskui perėjome į Atesnykėlių kaimą, už Simno. Mus, vaikus, ten paliko pas giminaičius Aleksą ir Albiną Krivickus. Tėvai grįžo atgal į Pupasodį, nes frontas jau praėjo, artėjo javapjūtė, rugiuose daug žuvusiųjų voliojosi. Tėvai kasė duobes ir juos laidojo. Gyveno prie mūsų sugriauto tvarto molinės sienos. Nupjovė rugius. Rugsėji mus parsivežė, Krivickai davė arklį su vežimu. Žiemą priglaudė kaimynai Gavienai – pas juos glaudėsi trys šeimos: dvi po aštuonis ir viena penkių asmenų“.

Jonukas Stepankevičius: „Kaimas visada globojo skriaudžiamus, atsilikusius nuo fronto, sužeistuosius, benamius...“

Joana Raškelytė: „Gyvenome Dzūkijos apygardoje, Pupasodyje. Prisimenu, kai pirmą kartą sutikome miškinius. 1944 metų rudenį, tada man buvo šešeri. Su vaikais ėjome obuolių į tokį apleistą sodą, nebepamenu, kieno jis buvo. Grįždami atgal sutikome juos, pradėjo barti, ko čia vaikstome... Grįžę net tėvams bijojome pasakyti“.

Jonukas Stepankevičius: „Vėliau ateidavo jie į šokius. Duodavo mums, vaikigaliams, žiūronus ir prašydavo žiūrėti, ar neateina kas, o patys pašokdavo“.

Joana Raškelytė: „Kad neitų vyrai į mišką, tai išsivarydavo sribai juos, surinkdavo tėvus, sūnus, tardydavo, liepdavo įduoti, kas eina, kas organizuoja, grasino sušaudyti visų einančių-

jų šeimas, viliodavo būti jų ryšininiais, sekti kaimynus... Jau vien todėl nuo sribų vyrai ėmė slapstytis, bet kai juos surasdavo, dar labiau tardydavo, mušdavo, spardydavo... Taip vienas toks žmogus Stasys Šiškevičius iš Simno seniūnijos Vytautiškių kaimo pasislėpė nuo sribų ir mobilizacijos – rūsyje bunkerį išsikasė ir išgyveno ten iki 1963 metų. Išeidavo tik naktį pavalgyti. Nelabai jo kas ir ieškojo, nes vežant buvo pabėgęs, manė, kad nušovė. Kai rado jį, tai nebaudė, nesodino į kalėjimą, tik televizorių parodė ir paleido, mat sulaukęs buvo. Mačiau aš jį paskui vienam susiejime, sėdėjo toks keistas, žvalgėsi, nešnekėjo ir atrodė daug jaunesnis nei pagal amžių“.

Jonukas Stepankevičius: „Į Plikionių kaimą ateidavo pažįstami miškiniai, pavalgydavo. Bet paskui atsikėlė kiti, jų neatpažino. Vėliau miškinius kažkas išdavė, rado juos ir nušovė... Tai tėtukas žiemą pats juos laidoti išvežė vežimu. Mes, vaikai, net nežinojome, kur veža ir kas liepė. Dainavome tokią dainą: „Nekas duobės, nepils kapelio, išveš tave tik dėl šunų...“

Joana Raškelytė: „Naktį, kai eidavo sribai, apsimetę miškiniais, jei sutikdavo tikruosius, tai vykdavo susišaudymas. Mama prikeldavo mus ir liepdavo visiems vaikams gulti už mūrinio pečiaus. Suguldavome ant grindų, susispausdavome visi, aplink tik šaudydavo, kulkos sienas pramušdavo... Labai...labai baisu būdavo... Sribai nebuvo ūkininkai – tai daugiausia tarnai, bežemiai, į sribus ėjo dėl atlyginimo, maisto. Ateidavo pas mus pavalgyti, būdavo net ir moterų tarp jų – suvalgydavo pietus, vakarienę, o mes, keturi vaikai, nevalgė eidavome miegoti... nes iš kurgi paimsi dar maisto“.

Jonukas Stepankevičius: „Dainuodavome dar tokią dainą: „Kai sribokai daro kratą ir kindziuką randa, sako čia tikrai banditas ir iš galo kanda...“

Joana Raškelytė: „1944–1945 pradėjo tėvai statyti pirkį, iš tvarto sienos atstatė tvartą. Rąstinėje sienoje išlupome skylę, nes tik iš trijų pusių buvo langai, ir stebėdavome, kada miškiniai ateis. Užkišdavome ją skudurais. Pirkia mūsų buvo nedidelė, paprasta, laikina, nes bijojome, kad vėl sugriautų. Bet vėliau į kolūgius suvarė, tai taip ir liko, ten ir užaugome...“

(keliamą į 10 psl.)

Pagerbtas nužudytas signataras prof. Pranas Dovydaitis

Tėsinys.

Pradžia Nr. 42 (1016)

Nepriklausomos spaudos arimai. Ir ne tik!

Po atsistatydinimo Pranas Dovydaitis atsidavė pedagoginiam, moksliniam, žurnalistikos darbui. Organizavo 40 laikraščių ir žurnalų leidybą, buvo jų redaktorius. Tai jo įkurti katalikiškosios krypties moksliniai žurnalai: „Kosmos“, „Soter“, „Logos“, „Lietuvos mokykla“, „Naujoji vaidilutė“ ir kiti. Dauguma jo straipsnių pagrįsti moksliniais duomenimis, bet liko žurnalų ar laikraščių puslapiuose. Atskirai išleistos šešios knygos. 1931–1940 metais – „Lietuviškosios enciklopedijos“ vicedaktorius.

1920–1922 metais skaitė filosofijos istorijos paskaitas Kauno Aukštesniuosiuose kursuose, o įsteigus Lietuvos universitetą, vėliau pavadintą Vytauto Didžiojo vardu, nuo 1922 metų buvo šios aukštosios mokyklos profesorius, Religijų istorijos katedros vedėjas, Teologijos ir filosofijos fakulteto sekretorius, universiteto senato sekretorius.

1911 metais įsteigęs žurnalą „Ateitis“ buvo jo redaktorius bei ateitininkų ikūrėjas, vyriausiasis ateitininkų federacijos vadovas (1921–1927), katalikiškųjų jaunimo ir darbininkų organizacijų puoselėtojas bei globėjas. „Saulės“ draugijos vicepirmininkas (nuo 1916 metų) ir pirmininkas (iki 1919 metų), Lietuvos darbo federacijos vicepirmininkas (1928–1934), operorganizavusį Lietuvos krikščionių darbininkų sąjungą – pirmininkas (1934–1940). Taip pat vadovavo Lietuvos katalikų mokytojų sąjungai (1920–1925).

1935 metais už mokslinių darbų visumą vietoj disertacijos suteiktas Filosofijos daktaro laipsnis.

Konfliktai kartoja

1932 metų liepos 10 dieną Marijampolėje vykusiame Pavasarininkų kongrese be kitų kalbėjo ir prof. Pranas Dovydaitis, prof. J. Eretas, dr. J. Leimonas. Už valdžios kritiką suimti, įkalinti. Pusantro mėnesio kalėjo Bajorų (Kretingos rajone) ir Marijampolės kalėjimuose. Nubaustas buvo ir Pavasarininkų kongresui pirmininkavęs studentas

Adolfas Damušis. 1936 metais už ateitininkijos veiklą Prezidento įsakymu atleistas iš profesoriaus pareigų, bet po keleto mėnesių VDU Teologijos filosofijos fakulteto iniciatyva sugrąžintas į pareigas.

Profesorius šelpė, materialiai padėdavo gabiems studentams, ypač studentėms. Po to skolas nurašydavo, dar

soto ir Fredos šlaitai – jais mėgo grožėtis profesorius.

Profesoriaus žmona Marcelė be šeiminkavimo mėgo gaminti vaisių ir serbentų vyną, nors tų vietinių gėrovų ir nebuvo.

Dar maži būdami abu profesoriaus sūnūs Jonas ir Vytautas išimylėjo aviaciją. Iš antro aukšto balkono abu at-

Prano Dovydaičio sūnus
Jonas Dovydaitis, karo lakūnas, rašytojas

Pulkininkas leitenantas Pijus
Dovydaitis

pridėdamas, kad būtų duonai. Išlikę daug studentų padėkos laišku.

Šeima – valstybės pagrindas

Pasitraukęs iš Kauno „Aušros“ gimnazijos direktoriaus pareigų neteko ir ten, pirmame aukšte su langais į miesto sodą, buvusio buto. Pradžioje nuomojo butą, bet vėliau nusipirko sodybą Žaliakalnyje prie ūkininkų turgaus, prie pat būsimosios Kristaus Prisikėlimo bažnyčios. Vėliau tapo šios šventovės statybos rėmėju. Tėviškėje, Runkiuose, su broliais supjaustė rąstus, suleido – pastatė kieme namą, sunumeravo kiekvieną sienojų; pervežė į Kauną ir čia 1923 metais pasistatė. Namas buvo didžiulis, dviejų aukštų, vienuolikos kambarių. Kol vaikai buvo maži, net penkis kambarius nuomojo studentams.

Namas, prof. J. Ereto žodžiais, buvo kaip „ūkininko pirkia“, be jokių užmojų nei viduje, nei išorėje. Dar paprastesnis be jokių minkštasuolių ir užuolaidų buvo ir profesoriaus „kabinetas“. Visossienos – lentynos, iki lubų prikrautos knygu. Knygos buvo net krūvomis ant grindų ir gretimame kambarėlyje. Pro stiklinės verandos langus atsiverdavo puikūs slėnyje gulincio Kauno vaizdai, Alek-

liko „suderintą (dabar saktų sinchroninį) parašiuotinių ku šuolį“. Stebuklingai sveiki liko kaulai, bet labai nukentėjo lietsargiai. Šeimoje dar užaugo dvi dukterys. Ona (1912-09-29–1984-05-21 Floridoje) baigė Klaipėdos prekybos mokyklą ir išvengė tremties tik dėl vyro ukrainiečio Andriejaus Malko (1914–1999, JAV) pavadės. Duktė Laimamokėsi „Saulės“ gimnazijoje. Lakūnas ir rašytojas sūnus Jonas (1914-07-12–1982-09-20, Vilniuje) 1934 mokėsi Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje, 1929–1934 – Karo aviacijos mokykloje. Aktyviai skraidė. Už nesankcionuotus akrobatus skrydžius (po telefono laidų linija Muravoje) vos išvengė Karo lauko teismo. Parasė daugelį knygų. Tuomet buvo populiaris jo „Vyras iš Rusnės“ apie nacionalsocialistų ardomąją veiklą Klaipėdos krašte, „Sparnuoti vyruikai“ apie lakūnų gyvenimą, apysaka „Siaubo žemė“ apie gyvenimą demarkacinėje linijoje Lenkijos pasienyje.

Sklandytojas ir žurnalistas sūnus Vytautas 1937 metais baigė „Aušros“ gimnaziją, 1939 metais – du kursus Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakulteto, 1940 metais – Prezidento Antano Smetonos karo mokyklą.

Stasys DOVYDAITIS
(*Bus daugiau*)

Paprastas žmogus ir jo likimas Antrojo pasaulinio ir partizaninio karo metais

(*atkelta iš 9 psl.*)

Gyveno čia visa mūsų šeima: mama ir tėtis – Pranas ir Elžbieta Raškėliai, vaikai: Angelė, Algis, Aldona ir aš, Joana, bei mamos sesuo ir brolis – Veronika ir Pranas.

Jonukas Stepankevičius: „Mes gyvenome Dvainiškėse, prie pagrindinio plento. Iš ten labai gerai viską matėme. NKVD Kūčių vakarą sudegino Klepočius, šaudė žmones, nes ten miškinius rado. Viskas liepsnojo, gal vienuolika sodybų... Vabalius irgi iššaudė, sudegino pirmą Kalėdų dieną – ten irgi pas Gegužį rado partizanų. Tai buvo 1946 ar 1947 metais...“

Joana Raškelytė: „Gyvenimas buvo sunkus, ypač pirmaisiais metais. Valgėme nebaltytą ruginę buizą, nes pieno nebuvo, ruginę „zacirką“. Labai gerai prisimenu, kai vieną kartą nunešė mama ant palangės buizą, kad atauštų, o grįžusi rado pieno įpiltą... Oi, kaip skanu buvo, visi dalijomės...“

Prasidėjo išvežimai. Gyvenome prie miško, tai atėdavo ir stribai, ir miškiniai, visi vieni kitais apsimetę, nesuprasi, kada kurie. Visi grasi-no... Naktį eidavome nakvoti už 5–7 kilometrų į Geištarus, kad neišvežtų. Vieną naktį miškiniai atėjo, liepė kinkyti tėtukui arklį, vežti juos. Stribai išgirdo ir vijosi. Nepavijo, nuvežė tėtukas partizanus, kur reikėjo (mums, vaikams, nieko nepasakodavo, kad kada neišplepėtume), bet grįžtant tėtukas tuos stribus sutiko, primušė jį labai... Kitą naktį atėjo stribai miškiniais apsimetę. Dieną grįžo ir klausė, ar partizanų nebūta – ir nežinojo tėtukas, ką atsakyti, kurie čia... Išsivedė jį į kluoną, labai mušė, šunimis pjūdė, mes, vaikai, namie su mama suklaupę meldėmės „Sveika, Marija“, kad tik gyvą paliktų...“

Joana Raškelytė: „Po karo baisi kovavę. Toliau nuo miško gyventi buvo geriau, prie miško – labai baisu. Atėdavo stribai ir viską pasiimdavo, o kad žmonės jau ir neturėjo nieko...“

Prisimenu, pusbrolis dovanų paliko tokį mažą, sudrožtą pieštuką... Man tai buvo didžiausia dovana. Labai norėjau mokyti, eiti į mokyklą, klampodavau su klumpėmis per sniegą. Tik labai sirgdavome, nes šalta, neapsirengę. Mokykla buvo už 2 kilometrų, tame pačiame kaime, pas vieną žmogų namuose. Kambarys didelis, tai buvo pirmas skyrius – eję prieš karą ir nęję, tada antras, trečias ir ketvirtas. Būdamą pirmokė atsa-

kinėjau ir į ketvirtokams užduotus klausimus, viskas labai gerai sekėsi, tik matematika – ne. Ir dailė nesisekė, neišėjo nei namo ar anties nupiešti, gaudavau trejetą. Mūsų mokytoja Viktorija Levaitė iš Alytaus iki mokyklos atėdavo 10 kilometrų. Kartą naktį miškiniai nukabino Lenino portretą. Už tai mokytoja stribai labai kankino... Baigusi pradinę mokiausi vidurinėje Miroslave. Kartą bijojau nieko nerasti grįžusi namo – girdėjau stribus kalbant, kad nuspręsta visus iš mūsų kaimo sušaudyti, palikti tik tris šeimas... Net nežinau, koks stebuklas nutiko, kad jų nenušovė...“

Jonukas Stepankevičius: „Yra tokia daina: „Ažuolai vijokliais virto, o vijokliai – ažuolais...“ Mes dainavome: „Angelai stribokais virto, o stribokai – angelais...“

Joana Raškelytė: „Žaliakalnyje prie Liškiavos eidavome su teta uogauti. Ten yra toks kalnas, jame bunkeris buvo. Teta parodė: ant kalno žolė nudžiūvusi, iš bunkerio nubėgęs kraujas... Sako, kai visi apylinkės miško broliai buvo susirinkę, iš jų gretų išėjo vienas, vienuoliktos klasės mokinys, atvedė stribus, įskundė. Mūsų apylinkėje tuo viskas ir pasibaigė. Tai buvo gal 1952 metai...“

Prabėgo daug daug metų, bet pasakodami šiuos savo išgyvenimus mano seneliai grįždavo į nelengvos vaikystės metus, tartum vis dar ten tebebūtų, papasakodavo vieną ar kitą sukrečiantį faktą, nutildavo ir žvelgdavo giliu žvilgsniu kažkur į praeitį, tik kartais pasbalsiu ištardami „baisu“ ar „žiauru“. Ką galvoti man? Ar galėtų mano, jau beveik suaugusio žmogaus, vaizduotė bent pamėginti prilygti tų laikų mažo vaiko išgyvenimams? Galiau tik pabandyti išivaizduoti, bet juk mūsų laikų žmogui didžiausia katastrofa – finansinė krizė. Bet ar mes galime suprasti, kas iš tiesų yra sunkmetis? Tas nudrožtas pieštukas mūsų dienų vaikui nebūtų jokia vertybė... Tad ar turime teisę skųstis? Ar galiau įvertinti savo laisvę, saugumą ir gerovę nežinodama, ką išgyveno kiti žmonės – ne prieš šimtmečius gyvenę protėvių protėviai, o mano artimieji, sėdintys šalia manęs Kūčių vakarą? Tik pagarbiai nutylu žvelgdama į šiuos du stiprius žmones priešais mane... Viena tikrai supratau: jokie istorijos vadovėliai negali nei iš tolo prilygti žmonių, išgyvenusių tą laikotarpį, pasakojimams.

Jakutijos lietuviai: „Pasiilgome lietuviškos kalbos...“

(atkelta iš 7 psl.)

Kartu vyko šios brolijos pirmininko pavaduotoja Rita Vaicekauskaitė-Vipartienė, gimusi Jakutske, LGGRTC generalinė direktorė Birutė Burauskaitė, Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie SADM specialistės Rima Gudelytė ir Daiva Siurblytė-Juškienė, Lietuvos nacionalinio operos ir baletų teatro (LNOBT) solistė Rasa Juzukonytė, veslininkas Simas Petrikis, LRS narys prof. Arimantas Dumčius ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos (LPKTB) valdybos pirmininkas Vytautas Miliauskas.

Pradžioje pasirošimas kelionei vyko sklandžiai – gautas Sachos Respublikos vadovų kvietimas, su lietuvių bendrija „Gintaras“ suderinta glauda ir turininga renginių programa, nupirkti suvenyrai, knygos, atributika, apmokėta kelionė į abi puses, Jakutske užsakyti viešbutis, salės susitikimams, susitarta dėl šv. Mišių. Tačiau likus parai iki išvykimo, Rusijos ambasada Vilniuje be komentarų pranešė, kad atsisakoma išduoti vizas. Prasidėjo nerimo valandos. Delegacijos nariai dėkingi užsienio reikalų ministrui Audroniui Ažubaliui, kuris ėmėsi aktyvių veiksmų. Po kelių apsikeitimų notomis su Maskva, likus keturioms valandoms iki skrydžio, visai delegacijai vizos buvo išduotos. Įvertinus paskutinių metų

įvykius Rusijoje ir „nekalta“ mūsų vizų nuotyki, nenorom peršasi bloga nuojauta, kad ten jau pradėta pinti spygliuotaviečia ir liejami pamatai „geležinei uždangai“.

Po septynių valandų skrydžio lėktuvas, artėdamas prie Jakutsko, išnoro iš debesų, ir atsivėrė keistas vaizdas – atrodė, kad skrendame virš smėlėtos Sacharos dykumos arba virš didžiulio gerai pri-nokusių kviečių lauko – aplinkui buvo viskas geltona, tik vietomis matėsi tamsiai mėlyni vandens telkiniai. Sostinė mus pasitiko toli nužygiavusio rudens spalvomis. Vietiniai gyventojaisakė, kad bet kurią dieną gali iškristi sniegas, kuris nutirps tik pavasarį. Mums pasisekė, orai pasitakė geri, ir pakako striukių, o kartais ir jas teko „nusimesti“.

Delegaciją pasitiko lietuvių bendrijos „Gintaras“ pirmininkė Regina Burbaitė-Trofimenko ir Žemės ūkio ministerijos atsakinga darbuotoja Agafija Ptcina. Įsikūrę viešbutyje, išskubėjome į ekskursiją po miestą, tad pateiksiu šiek tiek duomenų. Sachos Respublika (Sacha – jakutiškai jakutų žemė) užima 3083,5 tūkstančio kvadratinį kilometrų teritoriją. Palyginimui, tai sudaro apie 47 Lietuvos teritorijas, arba apie šešias Prancūzijas. Gyventojų skaičius – arti 1 milijono, tankis – 0,31 žmonės kvadratiniam kilometre. Pa-

lyginimui, Lietuvoje yra apie 3 milijonai gyventojų, tankis apie 46 žmonės kvadratiniam kilometre. Tautinė gyventojų sudėtis: jakutai – 45,5 procento, rusai – 41,2, ukrainiečiai – 3,7 ir kiti, tarp jų apie 500 lietuvių. Didžiausias miestas – Jakutskas su 235,6 tūkstančio gyventojų. Svarbiausia respublikos pramonės šaka – anglies, dujų, naftos, deimantų, aukso, sidabro, alavo, valgomosios druskos gavyba. Išvystyta gyvulininkystė ir žvejyba. Sostinėje yra upės ir oro uostai, teatrai, muziejai, nedidelis, tačiau rūpestingai prižiūrimas senamiestis, kur statiniai pastatyti iš maumedžio raštų, o šaligatviai grįsti įvairaus dydžio apvaliomis trinkelėmis, imituojančiomis nupjauto maumedžio raštą. Viešasis transportas – tik autobusai ir taksi. Daug kur vyksta naujos statybos – dėl amžino įšalo namai statomi ant polių. Dažnai galima pamatyti plakata, skelbiantį, kad prieš 380 metų Jakutija „įėjo“ į Rusijos sudėtį. Centrinė sostinės gatvė ir joje esanti didelė aikštė pavadinta Lenino vardu, čia ir paminklas „proletariato“ vadui, panašus į stovėjusį Vilniuje, su iškelta ranka, rodančia, kurioje pusėje galima pamatyti „komunizmo šmėklą“.

Vytautas MILIAUSKAS,
LPKTB valdybos
pirmininkas
(Bus daugiau)

Skelbimai

Lapkričio 25 d. (sekmadienį) 12 val. Telšių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už tremtinius ir politinius kalinius. **13.30 val.** kredito unijos „Germanto lobis“ salėje įvyks LPKTS Telšių filialo ataskaitinis susirinkimas. Pasiklausysime iš Vilniaus atvykusios dr. Z. Žebrauskienės patarimų, kaip išlikti jaunam. Pasidalsinsime prisiminimais ir pabendrausime prie arbatos puodelio. Galėsite sumokėti nario mokesčių ir pratęsti pažymėjimą bei įsigyti knygų.

Maloniam kviečiame dalyvauti.

Lapkričio 25 d. (sekmadienį) 12 val. Kuršėnų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje įvyks XIII respublikinis buvusių politinių kalinių ir tremtinių chorų festivalis, skirtas Šv. Cecilijai – chorų globėjai. Dalyvaus buvusių tremtinių chorai iš Jurbarko, Jonavos, Ukmergės, Marijampolės, Kėdainių, Mažeikių ir Kuršėnų.

Maloniam kviečiame dalyvauti.

Gruodžio 1 d. (šeštadienį) 10 val. Kaišiadorių Technologijų ir verslo mokykloje (Girelės g. 57) įvyks LPKTS Kaišiadorių filialo ataskaitinis rinkiminis susirinkimas.

Kviečiame dalyvauti.

Užjaučiame

Niekas negali sumažinti Motinos skausmo, nudziovinti Jos ašarotų akių netekus mylimo sūnaus

Rimanto.

Gerbiama Elzbieta Kvederė, leiskite keliais nuširdžiais užuojautos žodžiais palengvinti nors dalelę Jūsų kančios. Stiprybės Jums.

LPKTS Tauragės filialas

Lapkričio 25 d. (sekmadienį) 15 val. Klaipėdos universiteto Jūrų technikos fakulteto aktų salėje (Bijūnų g. 17) įvyks buvusių politinių kalinių ir tremtinių tradicinė priešadventinė vakaronė – susitikimas su TS-LKD Klaipėdos skyriaus nariais. Aptarsime Lietuvos situaciją po rinkimų. Dalyvaus Seimo nariai klaipėdiečiai ir kiti svečiai. Kviečiame dalyvauti.

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Juozas Andriekus
1920–2012

Gimė Skuodo r. Geidučių k. 1948 m. su šeima ištremtas į Irkutsko sr. Šelechovo r. Šamankos k., vėliau šeima perkelta šiauriau į aukso kasyklas. Sibire sukūrė šeimą su tremtine Stefanija. 1960 m. grįžo į Lietuvą.

Palaidotas Skuodo r. Mosėdžio kapinaitėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Kretingos filialas

Steponas Baužys
1928–2012

Gimė Kretingos r. Rubulių k. ūkininkų šeimoje. Prasidėjus partizaniam pasipriešinimui išitraukė į jo gretas. 1948 m. buvo suimtas ir nu-teistas 25 m. Kalėjo Vorkutos lageryje. 1957 m. susituokė su tremtine, vaikystės drauge. 1958 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Kretingoje, užaugino tris dukteris.

Palaidotas Kretingos r. Kartenos kapinaitėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Emiliją, dukteris su šeima ir artimuosius.

LPKTS Kretingos filialas

Bronius Matikas
1933–2012

Gimė Mėdsėdų k., Šiaulių r., ūkininkų šeimoje. Lankė gimnaziją. 1948 m. šeima buvo ištremta į Buriatiją, Zaigrajevo r. Penkiolikmetis Bronius dirbo sunkius miško darbus, baigė traktorininkų kursus ir dirbo traktorininku. Sukūrė šeimą su to paties likimo drauge. Į Lietuvą grįžo 1958 m. Dirbo mechanikos remonto gamykloje, vėliau autotransporto įmonėje vairuotoju. Užaugino dukterį ir sūnų.

Palaidotas Kuršėnų naujosiose kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukterį, sūnų, seserį su šeima ir artimuosius.

LPKTS Kuršėnų filialas

Stanislovas Augustinas Virginis
1935–2012

Gimė Kantminių k. Gruzdžių valsč. Šiaulių r. ūkininkų šeimoje. 1949 m. su tėvais ištremtas į Irkutsko sr. Alzamajaus r. Kamišetą-Paderiną. Kamišete baigė 7 klases. Dirbo medžių sakinimo darbus. 1958 m. grįžo į Lietuvą. 1960 m. su likimo drauge Janina Kripaite sukūrė šeimą. Užaugino du sūnus. Dirbo Pakruojo, Šiaulių miškų ūkiuose vairuotoju.

Palaidotas Ginkūnų kapinių tremtinių sektoriuje.

Užjaučiame žmoną, sūnų šeimą, artimuosius.

LPKTS Šiaulių filialas

Jonas Stanius
1945–2012

Gimė Skuodo r. Daukšių k. 1948 m. su tėvais ištremtas į Irkutsko sr. Šelechovo r. Šamankos k. Ten baigė keturias klases. Grįžęs į Lietuvą baigė vidurinę mokyklą. Sukūrė šeimą ir užaugino sūnų.

Palaidotas Kretingos kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Veroniką ir sūnų su šeima.

LPKTS Kretingos filialas

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis internete: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sąsk. Nr. LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė,

Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

El. paštas:

tremtinys@zebra.lt

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ remia

Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Jovainių g. 41,

Kėdainiai

Ofsetinė spauda 3 sp. lankai.

Kaina 1,75 Lt

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Tiražas 2860. Užs. Nr.